

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань

ДОРЧАК Оксана Михайлівна

**Фінансова безпека суб'єктів підприємництва:
концептуальні засади та шляхи забезпечення /
Financial security of business entities. Conceptual
foundations and ways of providing**

спеціальність: 262 - Правоохоронна діяльність
освітньо-професійна програма - Економічна безпека та фінансові розслідування

Випускна кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ПДЕБм-21

О. М. Дорчак

Науковий керівник:

к.е.н., доцент О. Ю. Ніпіаліді

Випускну кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

Н. Б. Москалюк

528
29.11.19

ТЕРНОПІЛЬ - 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	6
1.1. Концептуальні характеристики категорії фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.....	6
1.2. Забезпечення функціонування механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.....	13
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	19
2.1. Узагальнене дослідження діяльності суб'єктів підприємництва у сучасних реаліях.....	19
2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності ТзОВ «Одео груп Україна» за основними показниками-індикаторами рівня фінансової безпеки.....	25
2.3. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки ТзОВ «Одео груп Україна».....	37
Висновки до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	46
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день більшість українських підприємств непристосовані до нових умов господарювання, що посилюється негативними явищами в економічній та політичній сферах України. Адже, криза спостерігається в усіх сферах економічних відносин, яка підвищує ризики та загрози ефективному функціонуванню підприємництва і змушує шукати нові способи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Достатній рівень фінансової безпеки передбачає досягнення задовільного фінансового стану, платоспроможності та ліквідності і створення можливості для їх стійкого розвитку. Саме тому важливо дати достовірну оцінку поточному рівню фінансової безпеки задля її ефективного управління та попередження можливості виникнення внутрішніх та зовнішніх загроз.

Загальнотеоретичні питання методологічних засад фінансової безпеки досить широко висвітлюються у працях О. Ю. Амосова, О. Ф. Ареф'євої, Т. Б. Кузенко, О. І. Барановського, І. А. Бланка, О. Є. Гудзь, Л. С. Мартюшевої, Р. С. Папехіна та багатьох інших. Методичні та прикладні аспекти дослідження фінансової безпеки підприємництва на мікрорівні висвітлено у працях М. Бердара, Д. Ваньковича, К. С. Горячевої, Ф. О. Журавки, О. А. Кириченко, Л. С. Мартюшевої, І. Б. Медведєвої, І. О. Школьник тощо.

Проте, реалії сучасності підкреслюють недостатність існуючого теоретичного забезпечення фінансової безпеки підприємництва, а серед науковців і досі, немає єдиного методичного підходу щодо оцінки рівня фінансової безпеки СПД. Важливість зазначеної проблематики, її актуальність та значущість вирішення обумовили вибір теми дослідження, її мету, завдання.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва.

Для досягнення визначеної мети у випускній кваліфікаційній роботі було поставлені й вирішенні наступні *завдання*:

- дослідити наукові підходи до трактування сутності фінансової безпеки на рівні держави, підприємницького сектору та суб'єкта господарювання;
- обґрунтувати і узагальнити теоретичне забезпечення функціонування механізму фінансової безпеки підприємницьких структур;
- провести кількісно-якісне дослідження результатів діяльності суб'єктів підприємництва у сфері економіки в Україні;
- проаналізувати основні показники діяльності ТЗОВ «Одео груп Україна» та встановити рівень його поточної фінансової безпеки;
- провести комплексну оцінку рівня фінансової безпеки ТЗОВ «Одео груп Україна»;
- розробити рекомендації щодо удосконалення методів управління фінансово-економічною безпекою ТЗОВ «Одео груп Україна».

Об'єктом дослідження є процес забезпечення безпеки фінансової діяльності суб'єктів підприємництва. Дослідження проводилось по показниках фінансової звітності ТЗОВ «Одео груп Україна» за 2016–2018 роки.

Предметом дослідження є концептуальні та практичні засади фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та шляхи її забезпечення в ринкових реаліях.

Теоретичною і методичною основою випускної кваліфікаційної роботи є наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених з питань управління економічною безпекою підприємств. У роботі використано такі методи дослідження, як: абстрактно-логічний (при вивченні наукових публікацій і тих досягнень, які вже були одержані на практиці господарювання); методи, застосовані в економіко-статистичному аналізі (при вивченні динаміки показників фінансово-економічної безпеки): індикативний метод (при аналізі стану показників поточної фінансової безпеки); інтегральний метод та метод ранжування (при комплексній оцінці показників фінансової безпеки).

Інформаційна база складається з наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчих та нормативних актів України з проблем забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях господарювання, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, а також річних фінансових звітів досліджуваного підприємства.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці напрямків вдосконалення механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, що дозволить надійно захистити фінансову діяльність від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх небезпек та загроз.

Практичне значення полягає у розробці методичних підходів щодо оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва з урахуванням поточного стану ринкової кон'юнктури, що можуть бути використані при розробці системи економічної безпеки та заходів, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування підприємництва в сучасних умовах.

Апробація результатів випускної кваліфікаційної роботи. Окремі положення та результати дослідження пройшли апробацію та отримали позитивну оцінку на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека: детермінанти та механізми забезпечення» (5–6 квітня 2019 року, м.Тернопіль).

Структура і обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складається з 71 сторінки машинописного тексту, в якому 11 таблиць, 10 рисунків, список використаних джерел – 76 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

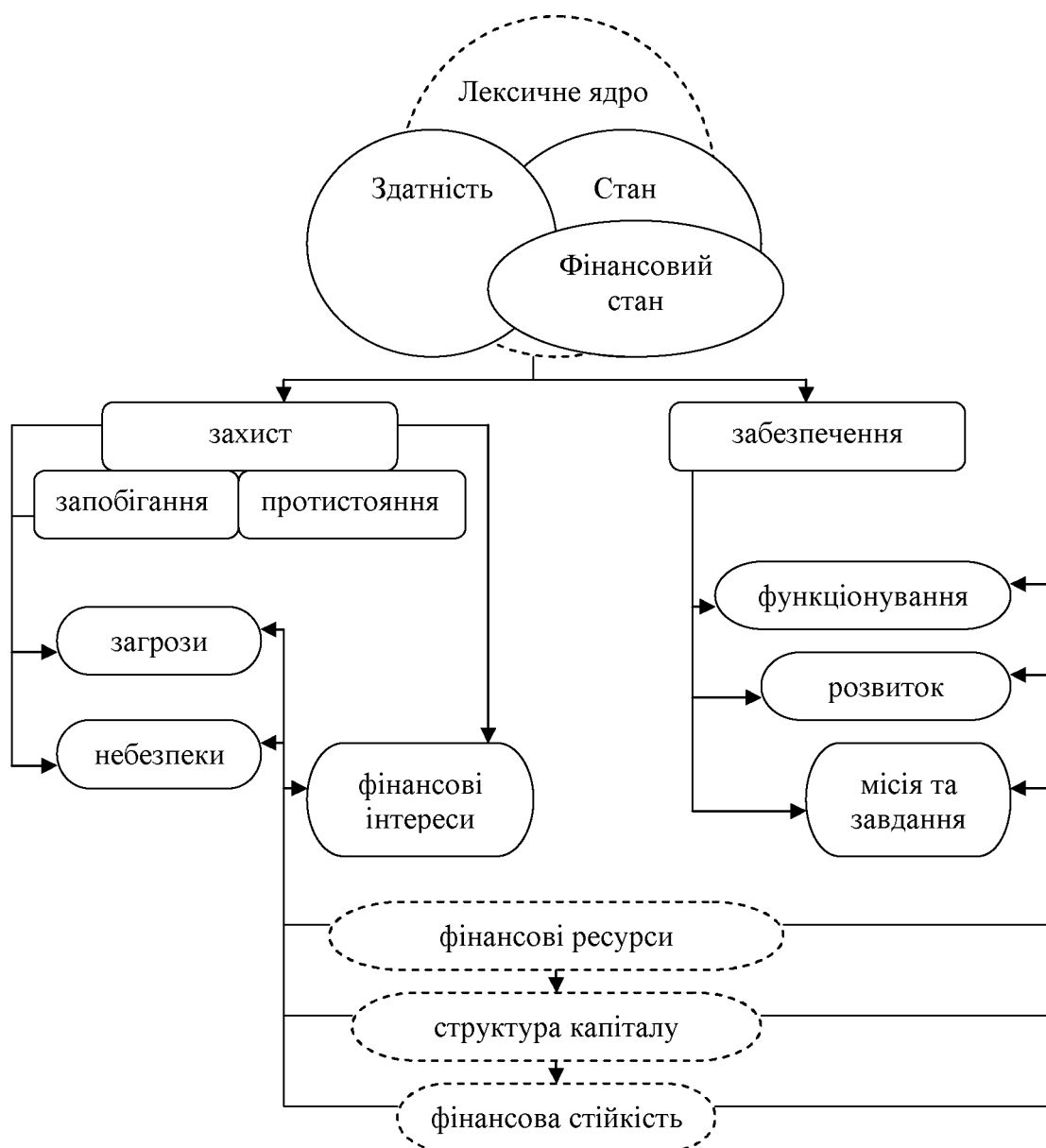
1.1. Концептуальні характеристики категорії фінансової безпеки суб'єктів підприємництва

Сучасні умови функціонування суб'єктів підприємництва змінюються досить значним чином і достатньо швидко. Несталі характеристики зовнішнього економічного середовища породжують нестабільність результатів роботи та фінансового стану суб'єктів підприємницької діяльності, що, в свою чергу, обумовлює їх вразливість до негативних зовнішніх та внутрішніх впливів. Досягнення фінансової безпеки стає одним із головних завдань менеджменту підприємств.

Загалом, фінансова безпека є поняттям системним, оскільки вона пов'язує окремі країни, регіони, господарюючі суб'єкти, політику, економіку, фінанси тощо. Отже, на макрорівні фінансова безпека являється складовою економічної безпеки держави, що характеризується збалансованістю фінансів, достатньою ліквідністю активів; наявністю необхідних грошових, золотовалютних активів; ступенем захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин між суб'єктами, наявністю імунітету до негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів; стійкістю функціонування фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської бюджетної, податкової, інвестиційної систем; збалансованістю механізмів регулювання і саморегулювання та забезпечення ефективного функціонування економіки в цілому [2, 28-30]. Фінансовою безпекою також вважається стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз у фінансовій сфері [14, 66].

Сутнісне значення фінансової безпеки на мікрорівні доцільно представити у подвійному значенні (Рис. 1.1). З одного боку, фінансова безпека сприймається як стан (з огляду на фінансовий характер поняття - фінансовий

стан) суб'єкта підприємництва, з іншого - як здатність (що прямо пов'язує дане поняття із функціонуванням, діяльністю). У першому випадку (як фінансовий стан) фінансова безпека сприймається статично та звужено.

Рис.1.1. Мікрорівневе значення «фінансової безпеки»

Статичність полягає у тому, що оцінка фінансового стану завжди провадиться для певного моменту часу, тобто статично. Оскільки фінансова безпека є різновидом фінансового стану, при якому досягається безпечне та ефективне функціонування суб'єкта підприємництва, то фінансова безпека є більш вузьким поняттям, ніж фінансовий стан. У другому випадку фінансова

безпека пов'язується із здатністю (яка виникає під час функціонування), що надає поняттю динамічного характеру та значно розширює його межі, оскільки здатність по відношенню до функціонування носить потенційний характер.

Вищезазначені категорії достатньо широко досліджуються в сучасній літературі, що дозволяє, на нашу думку, використовувати їх теоретичну базу під час визначення сутнісних характеристик поняття «фінансова безпека підприємства» як самостійного об'єкту управління (Рис. 1.2).

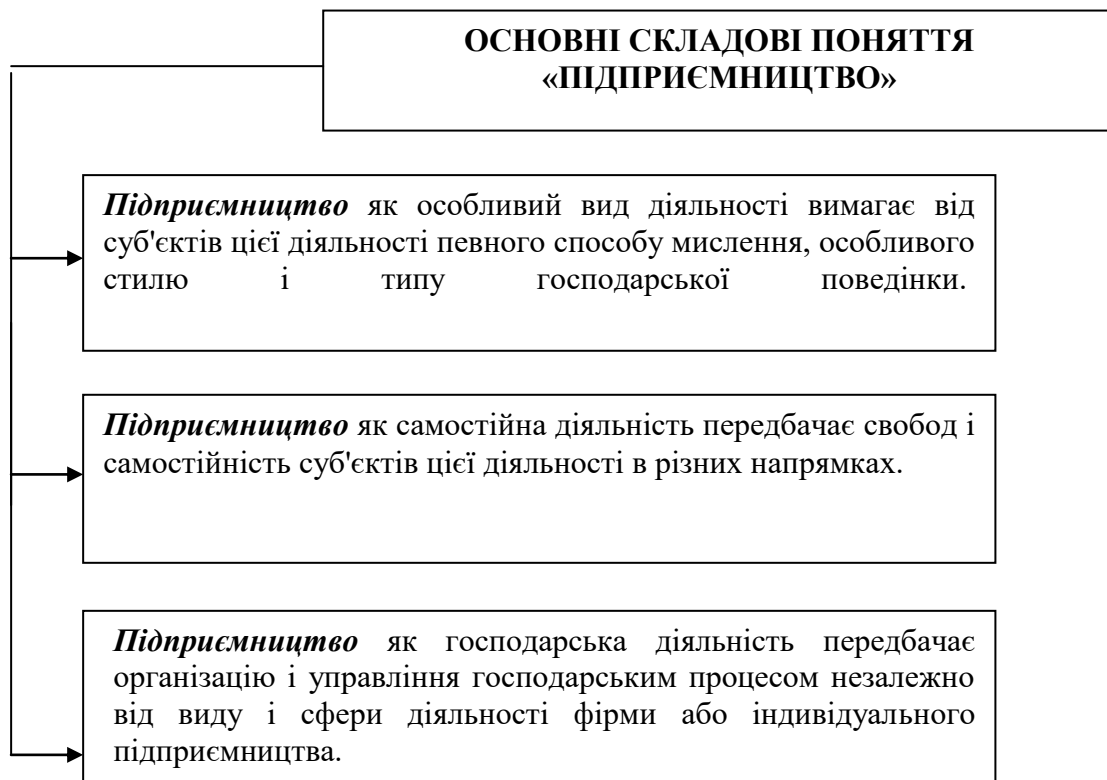
Рис. 1.2. Підходи до трактування поняття «фінансова безпека підприємства» [1; 2; 3; 10; 12]

На наш погляд, у сучасних висококонкурентних умовах, все більше необхідно звертати увагу на фінансову безпеку підприємства. Охарактеризувати явище підприємства, дослідити його всебічно, виявити фактори, на які воно має вплив та які впливають на нього, не просто. І це пов'язано з такими характеристиками підприємства, як неоднорідність та

динамізм. Слушно із цього приводу висловився німецький вчений П. Верхан про те, що «...важко знайти таку ж складну та неоднорідну сферу діяльності, як підприємництво. У ринковому господарстві воно реалізується на перехресті економіки, політики, техніки, юриспруденції, психології та етики» [8, 56].

На нашу думку, це визначення цілком характеризує це явище, адже його дуже часто ототожнюють з бізнесом, і відповідно, підприємця із власником бізнесу.

Підприємництво (підприємницька діяльність) – це основний вид господарської комерційної діяльності, яка здійснюється суб'єктами господарювання, яких називають підприємцями, від свого імені і на свій ризик на постійній основі [44]. Ця діяльність направлена на досягнення наміченого результату (одержання прибутку або підприємницького доходу) шляхом найкращого використання капіталу і ресурсів економічно відокремленими суб'єктами ринкового господарства. Основні складові цього поняття відображено на рис.1.3.

Рис. 1.3. Підходи до трактування поняття «підприємництво» [1; 3; 13; 44]

Підприємець здійснює господарську комерційну діяльність від свого імені і на свій ризик [11]. Підприємець – це особа, яка вкладає власні засоби в організацію справи і приймає на себе особистий ризик, пов'язаний з його результатами, а також всю повноту відповідальності за кінцеві результати діяльності як індивідуальної, так і колективної. Підприємницька діяльність здійснюється на постійній основі, а не на основі одноразових угод [44].

Поняття «суб'єкт підприємництва», стосовно якого розглядається дія механізму фінансової безпеки, є комплексним, багатоскладовим. Господарський Кодекс України не містить чіткого визначення поняття «суб'єкт підприємницької діяльності», формулюючи його опосередковано через поняття «господарська діяльність» і «суб'єкт господарювання». Можна вважати, що поняття суб'єкта господарювання та суб'єкта підприємництва співвідносяться як загальне і часткове, що впливає із формулювання цих понять у Господарському Кодексі (ст. 42), коли підприємництво визначається як вид господарської діяльності. Найбільш суттєвою ознакою, що відрізняє підприємницьку діяльність, є її мета - отримання прибутку. Проте, господарська діяльність може здійснюватися і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність). Основні засади правового регулювання некомерційної діяльності містяться у главі 5 Господарського кодексу України, а комерційної (підприємницької) – у главі 4 Господарського кодексу України.

Сукупність суб'єктів господарювання поділяється на:

- господарські організації та громадян України, іноземців та осіб без громадянства (ст. 55, ч. 2);
- суб'єкти мікропідприємництва, малого, середнього та великого підприємництва (ст. 55, ч. 3) [13].

Таким чином, суб'єкт підприємницької діяльності може бути як юридичною (складне підприємництво), так і фізичною особою (просте підприємництво). Державний класифікатор організаційно-правових форм суб'єктів господарювання [24] надає суб'єктам підприємницької діяльності

іншим, ніж підприємства (100), господарські товариства (200) та кооперативи (300) нижчу за рівнем ієрархії розрядність (від 910 до 995) [25].

Розглядаючи поняття «фінансової безпеки підприємництва» як один із видів забезпечення безпеки бізнесу, необхідно зазначити, що вона займає провідне місце серед всіх інших видів безпеки. Хоча й в економічній літературі немає єдиного загальновизнаного визначення поняття «фінансова безпека суб'єкта підприємництва», більшість вчених дотримуються лінії, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави, тільки екстраполюють її на макрорівень [1; 3; 32; 48].

При цьому, слід враховувати той факт, що основною загрозою для фінансової стійкості суб'єктів підприємництва являються відповідні зовнішні та внутрішні чинники. В даному контексті, фінансову безпеку суб'єктів підприємництва слід розглядати як певний нейтралізатор від негативного впливу загроз і небезпек, який забезпечує досягнення певного ефекту від проведених антикризових заходів.

Загалом, більшість науковців представляють фінансову безпеку суб'єкту підприємництва як певний механізм, що з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи господарського суб'єкта шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого - забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів (Рис.1.4).

Отже, вона відображає рівень захищеності і безпечності ведення підприємцями новаторської господарської діяльності на відповідному ринку, пов'язаної із залученням ресурсів, ризиком, є закономірною та має на меті систематичне отримання прибутку.

Зокрема, В.І.Фучеджи вважає, що фінансова безпека суб'єкта підприємництва повинна реалізовуватись шляхом здійснення наступних завдань:

- виявлення ознак кризового стану та майбутнього банкрутства завдяки моніторингу фінансового стану суб'єкта підприємництва;
- визначення розмірів кризового стану;

- виявлення зовнішніх та внутрішніх чинників, що спричинили кризові явища суб'єкта підприємництва;
- визначення напрямків покращення фінансового стану;
- контроль за виконанням антикризових заходів і оцінка отриманих результатів [71, 112].

Позиції авторів щодо означення та складових «фінансової безпеки суб'єктів підприємництва»	
<i>Автор, джерело</i>	<i>Основні характеристики та складові</i>
Г.В. Козаченко, Погорелов Ю.С.[26,7]	Стан фінансових ресурсів, за якого забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність підприємства, захист його фінансових інтересів та здатність зберігати свою ліквідність і платоспроможність та фінансові можливості під впливом різного роду небезпек і загроз.
Л. С. Мартюшева [10,104]	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому.
І. Б. Медведєва, М. Ю. Погосова [35, 91]	Спроможність захищати свої фінансові інтереси (сукупність об'єктивних потреб економічного агента, задоволення яких забезпечує його ефективне функціонування та сталий розвиток.
Р. С. Папехін [50, 13]	Здатність протистояти існуючим та новим небезпекам та загрозам, що можуть завдати фінансові збитки підприємству, змінити структуру капіталу небажаним чином, примусово ліквідувати підприємство.
В. В. Шелест [75]	Фінансовий стан, який характеризується збалансованою стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, дозволяє забезпечити ефективну діяльність за рахунок оптимального залучення майна, переданого установниками в довгостроковому періоді.

Рис.1.4. Наукові тлумачення дефініції «фінансова безпека суб'єктів підприємництва»

Таким чином, спираючись на визначення фінансової безпеки, що пропонуються науковцями, можемо виділити такі ключові риси фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: спроможність для захисту їх фінансових інтересів; здатність зберігати достатній рівень ліквідності та

платоспроможності; рівень стану фінансових ресурсів, за якого забезпечується прибуткова діяльність підприємства; спроможність протистояти небезпекам і загрозам та визначити на ранніх стадіях проблемні місця в діяльності фірми.

1.2. Забезпечення функціонування механізму фінансової безпеки суб'єктів підприємництва

В умовах сьогодення, особливо гостро на практиці стало питання забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Адже, підприємці в процесі розробки стратегії бізнесу щодо забезпечення своєї фінансової безпеки, перш за все, повинні провести:

- формування системи забезпечення фінансової безпеки на фірмі;
- оцінку можливого рівня загроз щодо фінансової складової у системі господарської діяльності. Так, необхідно чітко вирізняти усі особливості ведення господарства середніми та малими підприємствами з метою виявлення фінансово-економічних загроз, які дуже часто мають місце в сучасному бізнесовому світі;
- визначення та ідентифікацію факторів, що мають вплив на попередження, мінімізацію чи повну ліквідацію негативних наслідків реалізації дестабілізуючих чинників;
- контроль та оцінка ефективності дії системи фінансової безпеки.

Отже, з самих початків створення бізнесу, підприємцю необхідно розробити алгоритм функціонування механізму фінансової безпеки на основі логічно-структурної схеми розподілу руху фінансових і матеріальних ресурсів. Інакше кажучи, ефективність підприємницької діяльності визначається оптимальним формуванням та використанням фінансових потоків, тому як зниження рівня ризику ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності залежить від збалансованості фінансових потоків. Таким чином, чітко сформований механізм фінансової безпеки забезпечує збалансованість дій усіх

його структур та створює основу для попередження внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечуючи сталий розвиток відповідно до обраної місії.

Аналізуючи проблемні аспекти фінансової безпеки бізнесу, слід погодитися з думками фахівців про те, що основними загрозами та небезпеками для підприємництва є: глобальне наростання нестійкості світової фінансової системи; стрімкий розвиток процесів глобалізації та транснаціоналізації фінансово-економічної діяльності; інтернаціоналізація світового ринку капіталів, кредитів, страхових та перестрахових послуг; надмірна залежність національних кредитних, страхових галузей від іноземного капіталу; високий ступінь концентрацій фінансових ресурсів на міжнародних фінансах[57, 111].

При цьому до зовнішніх загроз відносять: взаємопроникнення внутрішньої і зовнішньої політик держав і корпорацій; високий ступінь мобілізації елементів фінансових ринків на базі новітніх інформаційних технологій; автономність субдержавних об'єктів; урізноманітнення і динамізм фінансових інструментів; поширення норм незаконної конкуренції, корупції; дефіцит технологічних досягнень на фінансовому ринку; викуп емітованих підприємством паперів конкуруючими фірмами; існування у підприємства значних фінансових зобов'язань; нерозвинутість ринків капіталу та їх інфраструктури; кризу грошової та фінансово-кредитної систем; нестабільність економіки; недосконалість механізмів формування економічної політики держави.

Внутрішні загрози виникають на фірмах через помилки керівного апарату підприємства у сфері управління його фінансами, пов'язані з вибором стратегії, управлінням та оптимізацією фінансово-господарської діяльності. Отже, некваліфіковане управління фінансами може призвести до недостатньої ліквідності активів підприємства та нанести значний удар по діловій репутації фірми

На нашу думку, найважливішим питання щодо забезпечення необхідного рівня економічної безпеки підприємництва, є його організаційне забезпечення.

Воно, наразі є першочерговим саме тому, що приватні підприємці при розробці і створенні своїх служб безпеки не завжди дотримуються вимог, які б забезпечували безперебійне функціонування малих підприємств. На багатьох таких підприємствах взагалі відсутні фахівці фінансового моніторингу, роботу яких виконує керівник чи головний бухгалтер, що дуже часто призводить до правопорушень у сфері фінансових операцій як всередині підприємства, так і за його межами.

Щодо цього приводу Л.В.Гнилицька справедливо зазначає, що створення підрозділу економічної безпеки в рамках традиційної бухгалтерії недоцільне, тому що лише управлінський облік, неформалізовані дані про загрози мають цінність в управлінні економічною безпекою підприємства, тож основними стають дані фінансового аналізу, оцінювання ризиків та специфічні індикатори безпеки, в той час як бухгалтерська звітність носить допоміжний характер [2, 143]. Це впливає на стійкість підприємницьких структур щодо різного роду економічних змін та фінансових викликів, пов'язаних, у першу чергу, з інфляційними процесами в країні.

Служба економічної безпеки (СЕБ) на великих підприємствах виконує зазвичай певні функції, тобто охорони виробничої діяльності підприємства та захист комерційної інформації від несанкціонованого доступу, упровадження спеціальних інформаційних систем для протидії одержання комерційних таємниць, виявлення та нейтралізація можливих каналів витоку конфіденційної інформації в процесі виробничої діяльності, забезпечення охорони приміщень, устаткування, продукції, персоналу підприємства від неправочинних дій конкурентів (рис.1.5) [1, 100].

Суб'єкти середнього підприємництва використовують комбіновану систему безпеки. З одного боку, у разі потреби вони можуть одержувати послуги від зовнішніх організацій, а з іншого – активно опиратися на можливості своїх служб і підрозділів, зокрема, юридичної, фінансової, маркетингу, охорони, техніки безпеки, кадрів, економічного аналізу, пропускного режиму, діловодства й ін.

Рис.1.5. Типові функції СЕБ

Таким чином, основними функціями СЕБ мають бути: підготовча (підготовка даних для оброблення, сортування, оцінювання, прогнозування); аналітична (аналіз, порівняння даних, з'ясування динаміки, тенденцій та закономірностей, опис поведінки контрагентів та синтез елементів аналізу, розроблення пропозицій); конкурентна розвідка (легальний пошук повної достовірної інформації у відкритому доступі для здобуття конкурентних переваг – т.зв. «гра на випередження», недопущення непередбачуваних кризових подій шляхом своєчасного здобуття даних про зовнішнє середовище підприємства); контррозвідка, внутрішній моніторинг (протидія промислому шпигунству, захист комерційної таємниці, недопущення витоку конфіденційної інформації шляхом дотримання регламенту нерозголошення, усунення слабких ланок в управлінні підприємством з метою недопущення збитку чи втрати ринку); протидія рейдерству (запобігання рейдерському захопленню підприємства, ворожим поглинанням); моніторинг (загалом зовнішнього і внутрішнього середовища, реальних і потенційних загроз, викликів, небезпек, ризиків).

Як показує досвід, малі суб'єкти підприємництва частіше за все користуються послугами зовнішніх спеціалізованих приватних організацій: консалтингових, охоронних, інформаційних і ін. До них відносяться: реєстраційні палати, фірми по підбору і атестації кадрів, кредитні бюро, що надають інформаційні послуги з ділового репутації партнерів, центри маркетингових досліджень, приватні охоронні й детективні організації і ін. [1, 103].

Організаційне супроводження фінансового механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва представлено: радою директорів, топ- менеджментом, аналітичною службою підприємства, PR, зовнішнім та внутрішнім аудитом. Орган, який повинен в оперативному режимі проводити моніторинг фінансової безпеки, оперативно реагувати на зміну ситуації, регулярно готувати документи директору та раді директорів для ухвалення рішень по тих або інших проблемах і контролювати їх виконання, - це аналітична служба. Для

забезпечення фінансової безпеки необхідна розробка відповідної документації, де повинні бути визначені внутрішні і зовнішні загрози, а також критерії, на підставі яких фінансова безпека можуть бути визнана порушеною. Іншими словами, слід визначити критерії, що дозволяють судити про дотримання вимог фінансової стійкості і безпеки фірми. Аналітична служба також призначена давати оцінку дотриманню цих критеріїв і доводити інформацію до топ-менеджменту.

Висновки до розділу 1

Таким чином, на суб'єкти підприємництва можуть впливати різні чинники, які мають негативні наслідки для фінансового стану фірми. У цьому випадку, виникає загроза безпеці діяльності суб'єктів підприємництва. Причому, найважливішого значення для суб'єкта підприємництва набувають загрози фінансовій безпеці, оскільки всі втрати (організаційні, інформаційні, матеріальні) у остаточному підсумку виражаються саме у фінансових втратах, тобто втратах фінансових ресурсів. Ця проблема набуває особливого значення в сучасних умовах криміналізації економіки України.

Для забезпечення належного рівня фінансової безпеки в сучасних реаліях, вона повинна здійснюватися за центрами відповідальності, керівники яких несуть відповідальність за виконання поставлених завдань. Впровадження в практику центрів відповідальності (СЕБ) дасть можливість якісно вдосконалити процеси формування розподілу та споживання прибутку, побудувати систему управління, яка відповідає сучасним вимогам господарювання.

Отже, формування системи фінансової безпеки для суб'єктів підприємництва спрямоване на їх виживання і ринкову адаптацію, що стає особливо важливим в умовах, коли виникають глобальні перетворення.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА (на матеріалах ТзОВ «Одео груп Україна»)

2.1. Узагальнене дослідження діяльності суб'єктів підприємництва у сучасних реаліях

Формування ринкової системи господарювання в Україні, нерозривно пов'язано із підвищенням підприємницької активності в усіх сферах економіки. Одним із головних факторів підвищення конкурентоспроможності ринкового середовища є розвиток малого та середнього підприємництва. Малий бізнес разом з великими підприємницькими структурами і державним сектором складає єдине ціле. Не варто не дооцінювати значення МСП в розвитку економіки країни, в забезпеченні споживачів необхідною продукцією тощо, особливо в умовах мінливого ринкового середовища. Стан МСП в країні має велике значення для неї, оскільки показує на скільки країна здатна пристосуватися до будь-яких умов зовнішнього середовища.

Для багатьох країн і України в тому числі, досить важливим є розвиток малого та середнього підприємництва, оскільки саме вони забезпечують здорову конкуренцію на ринку, дозволяють вирішити питання безробіття. При цьому роль різних підприємницьких структур в різних секторах економіки неоднакова. Виділяються галузі, де вони є досить поширеним сектором, так у сільському господарстві, оптовій і роздрібній торгівлі та сфері послуг домінує малий бізнес, а в промисловості понад половину загального товарообігу припадає на крупні фірми і корпорації [9, 42].

Малий та середній бізнес не може успішно конкурувати на всіх ринках країни. Перша умова успіху в бізнесі – це знаходження ринку, на якому бути малим є перевагою, а не вадою. Значно відрізняється кількість середніх та малих підприємств по регіонах України. Що і зрозуміло, оскільки основними сферами їх бізнесу в країні є торгівля, громадське харчування і різні послуги населенню – як такі що вимагають мінімальних первинних капіталів у

порівнянності з великим товарним виробництвом [18, 59].

Зокрема, офіційні статистичні дані [40] про кількісну динаміку діяльності суб'єктів підприємництва в Україні представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники структурної статистики суб'єктів підприємництва за розмірами

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальна кількість	1600127	1722070	1932161	1974318	1865530	1805059	3359520
Великі	698	659	497	423	383	399	446
у % до загальної кількості суб'єктів	0,04	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02	0,1
Середні	20189	20983	15906	15203	14832	14937	16124
у % до загальної кількості суб'єктів	1,26	1,22	0,82	0,77	0,80	0,83	4,5
Малі	344048	373809	324598	327814	291154	322920	339382
у % до загальної кількості суб'єктів	21,51	21,71	16,80	16,60	15,61	17,89	25,4
Фізичні особи-підприємці (ФОП)	1235192	1325925	1591160	1630878	1559161	1466803	1 763445
у % до загальної кількості суб'єктів	77,19	77,00	82,35	82,60	83,57	81,26	52,49

Примітка. Розраховано автором за даними [40].

Аналізуючи дані табл. 2.1, можна помітити, що починаючи з 2014 до 2017 роки спостерігається зменшення загальної кількості суб'єктів господарювання великого, середнього і малого підприємництва в Україні. Основна питома вага у 2017 році в загальній кількості підприємств традиційно припадає на ФОП – 81,26%; малі підприємства 17,89%; середні - 0,83%; великі - 0,02%.

Кількість самозайнятих осіб, які перебували на обліку в податкових органах з 2017 р., до яких належать фізичні особи – підприємці (ФОП) та фізичні особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, зменшилась порівняно з відповідним періодом попереднього року на 6,5 % [43, 103].

Така ситуація пояснюється тим, що стала обов'язковість сплати з 1 січня 2017 року – єдиного соціального внеску (918, 06 грн. з 01.01.2019 року або 11 тис.грн. за рік). Раніше платити не було необхідності у разі відсутності руху коштів, тому багато підприємців тримали відкриті ФОПи, а платили податки тільки тоді, коли мали реальні доходи.

Отже, значне зменшення кількості ФОП викликало зростання конкуренції на ринку праці, оскільки в умовах сьогодення основне завдання будь якого підприємця – це працювати або закриватися. Саме робота підприємців і є рушійною силою будь-якої економічної системи. Найвищим цей показник був у Вінницькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Львівській і Харківській областях, а найнижчим – у Івано-Франківській, Рівненській, Сумській, Хмельницькій та Чернігівській областях [7].

У 2018 році простежується позитивна динаміка щодо збільшення кількості усіх суб'єктів господарювання, особливо малих та середніх підприємств. Так, за інформацією ДФС щодо кількості платників податків станом на 01.01.2018 р., кількість юридичних осіб, які не перебувають у процедурах припинення, зроста порівняно з відповідним періодом попереднього року на 5,6 % та становила 1 096,6 тис. Найвищим цей показник був у м. Києві, Миколаївській, Івано-Франківській, Одеській і Кіровоградській областях, а найнижчим – у Луганській, Донецькій, Чернівецькій, Закарпатській та Хмельницькій областях.

За даними податкової служби, у 2018 році припинили свою діяльність 196,0 тис. фізичних осіб підприємців і взято на облік новостворених 273,7 тис. фізичних осіб - підприємців. Станом на 1 лютого 2019 року на обліку в Україні перебуває 1 778 тис. фізичних осіб підприємців (ФОП), з них 1 252 тис. платників єдиного податку [53].

Для оцінки економічної політики у сфері МСП реально потрібно дивитися на кількість товарів і послуг, які цей сектор надає, і на структуру цих товарів і послуг.

Порівнюючи сектор МСП України з іншими країнами, можна дійти

висновку про певну схожість використовуваних економічних показників (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні показники сектору МСП та інших країнах Європи

Частка МСП	Україна	Словаччина	Польща	Німеччина
Кількість підприємств	99,5%	99,9%	99,8%	99,5%
Зайнятість	75,5%	71,2%	69,0%	60,9%
Обсяги продажів	60,4%	62,7%	51,0%	53,8%

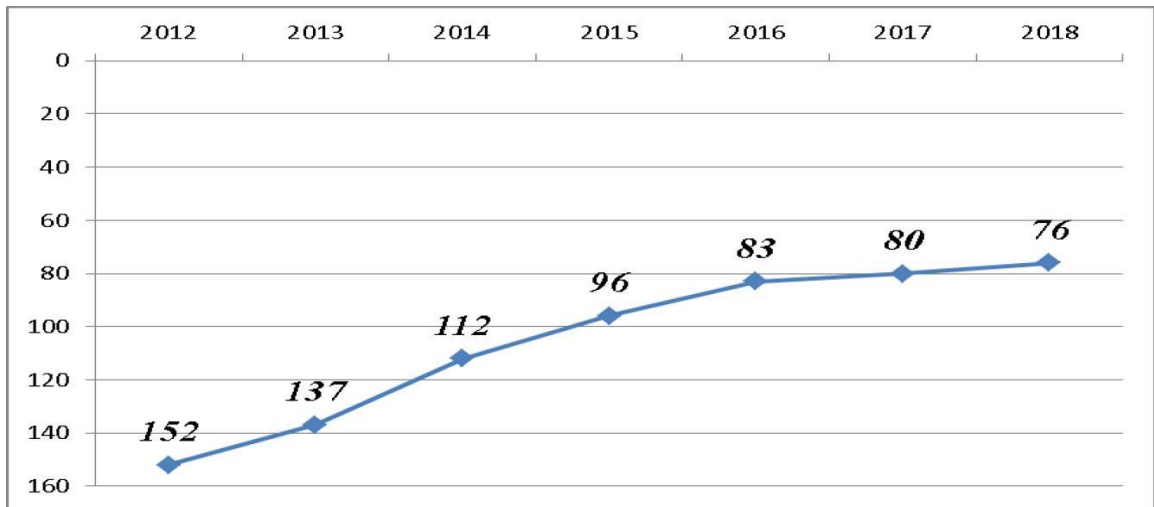
Примітка. Розраховано автором за даними [76].

Досліджуючи основні показники сектору МСП в Україні та в країнах Європейського Союзу, можна зробити висновок, що чим більше розвинута економіка в країні, тим меншою є частка малого і середнього бізнесу в економіці. Фактично в секторі МСП в Україні переважає дрібна господарська діяльність, яка здебільшого не є прогресивною.

На нашу думку, для оцінки регуляторного клімату в країні та змін у вітчизняному законодавстві щодо підприємницької діяльності доцільно дослідити рейтингові показники світового банку «Doing Business». Даний рейтинг охоплює 190 країн, в межах дослідження здійснена оцінка за 10-ма компонентами, що характеризують певні умови їх виконання. Кожен індикатор має рівну вагу. При цьому не враховуються макроекономічні показники, такі як якість інфраструктури, кваліфікація робочої сили, коливання курсу валют, інвестиційний клімат, рівень безпеки та корупції. Отже, за даним рейтингом визначаються умови ведення бізнесу лише на рівні державного регулювання без урахування політичної ситуації в країні. Кінцевим результативним показником являється середній показник за 10 індикаторами, що показує високу позицію країни щодо сприятливих умов ведення бізнесу [17].

Отже, Україна за результатами проведеного дослідження Світового банку «Doing Business-2018» посіла 76 місце у 2018 році, 71 місце у 2019 році. Порівняно з 2017 р. позиція покращилася на чотири пункти у 2018 році, і

відповідно на 9 пунктів у 2019 році (Рис. 2.1).

Рис. 2.1. Україна у рейтингах Doing Business

Дослідження рейтингу легкості ведення бізнесу в Україні за 10 основними показниками наведено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Основні показники легкості ведення бізнесу

Ключові показники	Doing Business 2017 рейтинг	Doing Business 2018 рейтинг	Doing Business 2019 рейтинг
Рейтинг легкості ведення бізнесу	80	76	71
<i>за показниками:</i>			
1. Реєстрація підприємств	20	52	56
2. Забезпечення виконання контрактів	81	82	57
3. Кредитування	20	29	32
4. Захист інвесторів	70	81	72
5. Врегулювання питання щодо неплатоспроможності	150	149	145
6. Підключення до електромереж	130	128	135
7. Отримання дозволів на будівництво	140	35	30
8. Реєстрація власності	63	64	63
9. Міжнародна торгівля	115	119	78
10. Оподаткування	84	43	54

Примітки: Розраховано автором за даними [17]

Аналізуючи дані таблиці 2.3 ми бачимо, що дійсно відбулися позитивні зрушення в українському бізнес-середовищі по 5 позиціях (забезпечення виконання договорів; захист інвесторів; врегулювання питання щодо неплатоспроможності; отримання дозволів на будівництво; міжнародна торгівля). Також, слід відмітити, що за показником «оподаткування» суттєвих змін не відбулося, проте простежується стабільна позиція.

Звіти по результатах міжнародних рейтингів за 2018–2019 роки свідчать, що за останні роки значно покращилась позиція показника «міжнародна торгівля» (зі 119 на 78), оскільки в законодавчому порядку були виключені автомобільні запчастини з переліку товарів військового призначення. Це значно полегшало процедуру їх імпортування та позитивно вплинуло на автомобільний бізнес в Україні.

Крім того, згідно нових змін ГКУ в рамках судової реформи покращився показник «забезпечення виконання контрактів» (з 82 на 57). Так, в Господарському суді вже запровадили спрощений порядок розгляду незначних спорів між юридичними особами, а також – попереднє засідання під час розгляду справ.

Покращився за міжнародними рейтингами й інвестиційний клімат в Україні. Зокрема, показник «захист інвесторів» змінився з 81 на 72 позицію. За новими змінами до Закону України «Про акціонерні товариства» запроваджено обов'язковість розкриття інформації про угоди із зацікавленістю у щорічній звітності акціонерних товариств. На нашу думку, прозорість щодо такої інформації дозволить українську корпоративну сферу наблизити до країн з розвинутою економікою.

Покращення показника «отримання дозволів на будівництво» на 5 пунктів у 2019 році порівняно з 2018 роком пояснюється виключенням необхідності отримувати вихідні дані для проектування у ДСНС і вимоги наявності вищої освіти для проєктантів та інженерів технагляду. Показник «врегулювання питання щодо неплатоспроможності» змінився з 149 до 145

позиції. Такі зміни пояснюються прийняттям з 18.10.2018 Кодексу України з процедур банкрутства, що дає надію на подальше економічне зростання.

За показником «реєстрація власності» також плануються зміни в українському законодавстві (Міністерство юстиції України провело реформу, виключивши необхідність проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки для нотаріального посвідчення угоди купівлі-продажу між юридичними особами). За такими показниками як «оподаткування», «приєднання до електромережі», «реєстрація підприємств», «отримання кредитів» реформ проведено не було, тому відбулося зниження цих позицій України в рейтингах Doing Business.

Ще одне цікаве дослідження настроїв малого та середнього бізнесу провела Спілка українських підприємців (СУП). За результатами опитування представників різних бізнес-структур у майбутньому майже 90% підприємців прагнуть підвищити обсяги реалізації своєї продукції чи послуг; 75% – розширити штат; 50% – прогнозують вихід на нові ринки; 39,7% – планують відкрити новий вид діяльності [7].

Таким чином, незважаючи на всі перешкоди, малий та середній бізнес в Україні має прагнення до розвитку та позитивних змін, оскільки саме вони забезпечують половину внутрішнього валового продукту в країні.

2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності ТзОВ «Одео груп Україна» за основними показниками-індикаторами рівня фінансової безпеки

Для визначення кількісної оцінки рівня фінансової безпеки будь-якого суб'єкта господарювання застосовуються різні підходи оцінювання, зокрема традиційні і нетрадиційні. Нетрадиційні методи засновані на визначенні ринкової вартості підприємства та оцінці ризиків. Проте, вони не набули значного поширення із-за складності розрахунків та використання важкодоступної інформації стосовно ринкових тенденцій. Найбільш

поширеними являються традиційні підходи до визначення рівня фінансової безпеки, серед яких: індикаторні методи оцінки, методи інтегральної оцінки, ресурсно-функціональні методи, методи оцінки на основі аналізу ймовірності банкрутства[51, 32].

При цьому, індикаторний (пороговий) підхід передбачає здійснення узагальнюючої оцінки фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання на підставі зіставлення граничних (критичних і нормальних) та фактичних значень індикаторів. Індикаторами рівня безпеки суб'єктів господарювання можуть виступати нормовані значення показників, розраховані на базі граничних значень вихідних показників, при цьому нормування проводяться відносно мінімального або максимального значення показника. Використання цього підходу залежить в основному від визначення граничних значень, які змінюються в залежності від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовується. Більшість науковців [2; 23; 29; 48] пропонують вирізняти чотири рівні порогових значень індикаторів фінансової безпеки: нормальний рівень, нестабільний рівень, критичний рівень, кризовий рівень.

Як свідчать, результати якісного аналізу індикаторів рівня фінансової безпеки застосування кожного з них має як позитивні, так і негативні моменти. Основним негативним моментом є часткове дублювання інформативної значущості окремих характеристик. Це може призвести до некваліфікованого визначення індикаторів рівня фінансової захищеності, що не буде відповідати дійсності і спричинить прийняття помилкових управлінських рішень. Проте, поєднання відповідних індикаторів рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва дає змогу у великій мірі ліквідувати часткові недоліки їх інформативної значущості. В цілому, можливим є групування індикаторів рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва враховуючи специфіку їх діяльності та зміни у зовнішньому середовищі.

Ресурсно-функціональний підхід передбачає розраховувати рівень фінансово-економічної безпеки на основі оцінки ступеня використання ресурсів

суб'єктів господарювання за кожною функціональною складовою. Науковці пропонують визначення інтегрального показника на основі визначення безпеки за наступним функціональним складником: бюджетним, грошово-кредитним, валютним, банківським, страховим та інвестиційним [52]. На нашу думку, такий підхід передбачає застосування експертних оцінок й обмежений у практичному використанні складними розрахунками через відсутність необхідних для оцінки економічної безпеки бухгалтерських та статистичних даних.

Інтегральна оцінка фінансового стану (моделі діагностики банкрутства) ґрунтується на емпіричному дослідженні фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких збанкрутували, а інші – успішно продовжують свою діяльність. Найвідомішими моделями інтегральної оцінки фінансового стану є модель Альтмана, модель Бівера, модель Спрінгейта, модель Ліса та модель Таффлера. Слід відмітити, що моделі Альтмана, Спрінгейта, Таффлера не адаптовані до українських умов господарювання, оскільки не містять пояснень щодо наявних збитків, у зв'язку з чим не має можливості підприємства вчасно реагувати на негативні тенденції.

Так, закономірним є висновок про необхідність розробки адаптованої сучасної факторної моделі, що дасть змогу не тільки об'єктивно оцінити рівень фінансової стійкості підприємств, а з врахуванням міжфакторних зв'язків та величини впливу окремих чинників на зміну інтегрального показника розробити систему заходів, спрямованих на її підвищення. Підхід на основі теорії економічних ризиків застосовується переважно для великих акціонерних компаній, що визначає ступінь ймовірності банкрутства підприємств і не є доцільним для оцінки рівня фінансової безпеки для підприємств середнього і малого бізнесу.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва більш за будь-які інші складові пов'язується з ключовими фінансовими показниками та відповідними якісними характеристиками його стану, діяльності та розвитку, а саме: фінансовою стійкістю, ліквідністю та платоспроможністю, фінансовою

рентабельністю, конкурентоспроможністю та ринковою вартістю[58, 75]. Отже, система управління фінансовою безпекою має бути спрямована на досягнення та збереження бажаних фінансових показників діяльності підприємства, що забезпечують його життєздатність та безпечний фінансовий стан в конкурентних умовах.

Для оцінювання рівня поточної фінансової безпеки ТзОВ «Одео груп Україна», на наш погляд, доцільно розглянути і проаналізувати у таблиці 2.4 показники ліквідності (коефіцієнти покриття, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності).

Таблиця 2.4

Оцінка рівня поточної фінансової безпеки за показниками ліквідності ТзОВ «Одео груп Україна»

Показники	Нормативне значення	Роки			Абсолютне відхилення(+; -)		Відносне відхилення (%)	
		2016	2017	2018	2017/2016	2018/2016	2017/2016	2018/2016
Коефіцієнт поточної ліквідності	1-2	1,77	1,60	1,31	-0,17	-0,92	90,4	81,8
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	1,74	1,59	1,21	-0,15	-0,38	91,38	76,10
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,5	1,71	0,07	0,49	-1,64	+0,42	4,09	60,0

Примітка. Розраховано автором за даними [69].

Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття або коефіцієнт загальної ліквідності) дає загальну оцінку ліквідності активів підприємства, показуючи скільки гривень оборотних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань, тобто відображає ризик неплатоспроможності як одного з основних ризиків фінансової безпеки. Низький рівень нормативного значення даного коефіцієнта означає нездатність фірми погашати свої поточні

борги та є ознакою його неплатоспроможності. При цьому нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності традиційно складає в межах 1-2.

Коефіцієнт швидкої ліквідності відображає можливість погашення поточних зобов'язань підприємства за рахунок наявних грошових засобів та дебіторської заборгованості, яка не є простроченою. Фактично характеризує платоспроможність підприємства за умови своєчасних розрахунків із дебіторами.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує здатність підприємства відповідати за своїми поточними зобов'язаннями за рахунок найбільш ліквідних коштів. Низький рівень коефіцієнту стверджує про неможливість сплати підприємством поточних зобов'язань без залучення коштів дебіторів. Своєю чергою, особливо за несприятливої кон'юнктури є ризик неповернення коштів дебіторів, що підриває платоспроможність підприємства та загрожує його фінансовій безпеці.

Дані таблиці 2.4 свідчать про те, що баланс ТзОВ «Одео груп Україна» вважається достатньо ліквідним, оскільки умови ліквідності протягом останніх 3-ох років виконуються. Адже, розрахункові значення коефіцієнта поточної ліквідності на підприємстві ТзОВ «Одео груп Україна» за 2016-2018 рік знаходяться в межах нормативного, хоча і простежується негативна динаміка даного показника. Також, коефіцієнт швидкої ліквідності вказує на те, що підприємство своєчасно розраховується з дебіторами і є достатньо платоспроможним (2016 рік – 1,74, 2017 рік – 1,59, 2018 рік – 1,21). Проте, і в даному випадку прослідковується негативна динаміка, тобто зменшення значення показників за останні роки.

Найбільш суворим показником ліквідності вважається показник абсолютної ліквідності, який за розрахунками становить у: 2016 році –1,71, 2017 – 0,07, 2018 – 0,49. Враховуючи те, що нормативне значення даного коефіцієнта становить межу 0,2-0,5, підприємство мало певні фінансові труднощі у 2017 році в зв'язку з зменшенням наявних грошових коштів на 148,4 тис. рн.. При цьому, рівень поточної кредиторської заборгованості за

товари, роботи, послуги у 2017 році зріс на 126,5 тис.грн. Це пояснюється, специфікою діяльності підприємства, яке надає посередницькі послуги у сфері транспорту.

Наступним етапом оцінювання поточної фінансової безпеки являється розрахунок показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства. Оцінка фінансової стійкості підприємства характеризується структурою джерел фінансування, які по суті визначають незалежність (або залежність) підприємства від позичальників. Такими джерелами фінансування на підприємстві являється власний і позиковий капітал. Стійкість фінансового стану підприємства залежить від оптимальної структури джерел капіталу (від співвідношення власних і позикових коштів), від структури активів підприємства і насамперед від співвідношення основних і оборотних коштів, а також від рівноваги активів і пасивів підприємства за функціональною ознакою. Аналіз активів та пасивів підприємства дозволяє визначити поточний рівень фінансової стійкості підприємства серед можливих варіантів – абсолютна фінансова стійкість, задовільна, проблемний фінансовий стан, кризовий стан. Альтернативним способом визначення стану підприємства за цим напрямком є діагностика відносних показників фінансової стійкості.

Так, існують різні методичні підходи до визначення фінансової стійкості за відносними показниками. За одним підходом, фінансову стійкість фірми визначають на основі співвідношення позикового та власного капіталу, а за іншим обчислюють рівень забезпечення підприємства власними оборотними активами. Якщо мова йде про довгострокову платоспроможність, то фінансова стійкість залежить ще і від співвідношення доходів та витрат [59, 349].

Значний вплив на фінансову стійкість має також розмір позикового капіталу по відношенню до власного капіталу або загальної суми фінансових ресурсів. В умовах сьогодення, часто у фірми виникає потреба у позикових фінансових ресурсах, що призводить до високої фінансової залежності від кредиторів. На нашу погляд, висока частка зобов'язань може створити загрози та небезпеки фінансовій стійкості і безпеці компанії у майбутньому.

На основі скорочених форм Балансу (форми №1) та Звіту про фінансові результати підприємства (форми №2) ТЗОВ «Одео груп Україна» для подальшої оцінки його фінансово-господарської діяльності доцільно розрахувати і проаналізувати основні відносні показники фінансової стійкості за три останні роки (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Оцінка рівня поточної фінансової безпеки ТЗОВ «Одео груп Україна» за показниками фінансової стійкості

Показники	Нормативне значення	Роки			Абсолютне відхилення(+; -)		Відносне відхилення (%)	
		2016	2017	2018	2017/2016	2018/2017	2017/2016	2018/2017
Коефіцієнт фінансової незалежності [автономії]	2	0,99	0,69	0,51	-0,3	-0,18	69,70	73,91
Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,7-0,8	0,50	0,41	0,36	-0,09	-0,05	82,0	87,8
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,5	0,39	0,35	0,20	-0,04	-0,15	89,7	57,14

Примітка. Розраховано автором за даними [69].

Оцінювання рівня поточної фінансової безпеки підприємства передбачає розрахунок таких показників фінансової стійкості ТЗОВ «Одео груп Україна»: коефіцієнта фінансової незалежності (автономії), коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнта маневреності власного капіталу.

Коефіцієнт автономії характеризує достатність наявних ресурсів підприємства для погашення поточних зобов'язань та відображає ризик неплатоспроможності, одного з основних ризиків фінансової безпеки підприємства. Низький рівень коефіцієнту означає нездатність підприємства відповідати за своїми боргами та є ознакою його неплатоспроможності. Гранічне значення коефіцієнта фінансової незалежності дорівнює 2.

В даному випадку, розрахункові значення в жодному досліджуваному році на підприємстві не досягли нормативного значення. Для ТзОВ «Одео груп Україна» розрахункові значення коефіцієнта автономії (незалежності або концентрації власного капіталу) були такими: 2016 році – 0,99, 2017 – 0,69 і у 2018 році становило 0,51. Таким чином, простежується негативна тенденція до зменшення рівня платоспроможності і фінансової безпеки на підприємстві.

В якості констатації факту щодо погіршення фінансової стійкості у товаристві ми розрахували коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності. Даний показник відображає частину активів підприємства, які сформовані за рахунок найбільш надійних джерел фінансування та характеризує достатність власного капіталу та довгострокових зобов'язань для фінансування діяльності підприємства без залучення короткострокових пасивів. Граничне значення коефіцієнта фінансової незалежності повинно бути в межах 0,7–0,8. Розрахункові значення даного показника становить у 2016 році – 0,50, у 2017 – 0,41 і у 2018 - 0,36, що свідчить про наявність ризику недофінансування, який збільшується з несприятливою структурою на ринку. При цьому, слід відмітити, що підприємство жодного разу не отримувало в банках довгострокових кредитів. Труднощі в отриманні довгострокових кредитів від банків не дають змоги поповнювати обігові кошти підприємства і спрямовувати їх на оновлення наявного обладнання.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу (власних коштів) при дослідженні фінансової стійкості на підприємстві відіграє важливу роль, оскільки характеризує достатність власних джерел для фінансування поточної діяльності. Для ТзОВ «Одео груп Україна» розрахункові значення коефіцієнта маневреності власного капіталу (власних коштів) були такими: 2016 році – 0,39, 2017 – 0,35 і у 2018 році становило 0,20. Граничне значення цього коефіцієнта складає 0,5. Низьке значення коефіцієнту стверджує про необхідність залучення додаткових джерел для фінансування діяльності підприємства, а отже, і зниження рівня фінансової безпеки.

Аналізуючи показники ділової активності та майнового стану в таблиці 2.6. ми визначаємо рівень техніко-технологічної безпеки на підприємстві, який характеризує інвестиційну спрямованість діяльності підприємства, його інноваційну активність, ступінь використання наявних виробничих потужностей, екологічність виробництва тощо.

Таблиця 2.6

Оцінка рівня поточної фінансової безпеки за показниками ділової активності та майнового стану ТЗОВ «Одео груп Україна»

Показники	Нормативне значення	Роки			Абсолютне відхилення(+; -)		Відносне відхилення (%)	
		2016	2017	2018	2017/2016	2018/2017	2017/2016	2018/2017
Коефіцієнт зміни оборотності оборотних коштів	Більше 0	30,47	12,17	9,51	-18,30	-2,66	39,94	78,14
Фондовіддача	1	193,3	140,8	109,9	-52,5	-30,9	72,8	78,05
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,5	0,64	0,51	0,44	-0,13	-0,07	79,68	86,27

Примітка. Розраховано автором за даними [69].

Для оцінки рівня ефективності використання ресурсів підприємства, як правило, використовують такі показники: коефіцієнт оборотності оборотних коштів, фондовіддача, коефіцієнт придатності основних засобів. Слід відмітити, що розрахункові значення цих показників значно перевищують свої нормативні значення протягом останніх років (наприклад: коефіцієнти фондовіддачі, оборотності наявних оборотних активів). Проте, протягом останніх років відмічається тенденція до зменшення оборотності наявних оборотних активів, що свідчить про зниження інтенсивності їх використання (2016 рік – 30,7; 2017 рік – 12,17; 2018 рік – 9,51 днів), і відповідно рівня ділової активності.

Коефіцієнти придатності основних засобів та фондовіддача показують рівень технічного забезпечення на ТЗОВ «Одео груп Україна». Зокрема,

коефіцієнт придатності основних засобів відображає технічний стан наявних основних фондів. Для досліджуваного товариства розрахункові значення цього показника є: у 2016 році – 0,64, 2017 – 0,51 і у 2018 році становило 0,44. Гранічне значення цього коефіцієнта складає 0,5. Тенденція до зменшення його, свідчать про необхідність оновлення основних засобів на підприємстві, що призведе до додаткових фінансових втрат у майбутньому.

Показник фондівдачі відображає суму реалізованої продукції, що припадає на 1 грн. основних засобів та фактично характеризує ефективність використання основних засобів. Для ТзОВ «Одео груп Україна» розрахункові значення показника фондівдачі становлять: 2016 році – 193,3, 2017 – 140,8 і у 2018 році становило 109,9. Зменшення даного показника за 3 роки свідчить, про неефективність використання основних засобів, а отже, наявність ризику неефективності операційної діяльності та майбутнього недоотримання прибутку. Таким чином, досліджуючи техніко-технологічну складову безпеки на ТзОВ «Одео груп Україна» можна зробити висновки щодо її погіршення.

Найважливішими показниками фінансової безпеки підприємств є прибуток і рентабельність. Прибуток є найважливішим узагальнюючим показником, що характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Від розміру прибутку, отриманого підприємством залежить формування оборотних засобів, виконання зобов'язань перед бюджетом, платоспроможність підприємства тощо.

У таблиці 2.7 нами представлені основні фінансово-економічні показники діяльності ТзОВ «Одео груп Україна» за 2016-2018 рр, що характеризують рівень його прибутковості.

Дані таблиці 2.7 свідчать про те, що за досліджуваний період товариство отримувало достатню суму виручки від реалізації продукції у 2016-2017 році, адже змогло погасити свої поточні витрати. Проте, відповідно на підприємстві зріс загальний рівень витрат у 2018 році порівняно з доходами на 14 тис.грн, що призвело до збитків на підприємстві. На уповільнення темпу зростання чистого доходу безпосередньо вплинуло збільшення показника

собівартості продукції за останні роки діяльності підприємства. При цьому, відбулося падіння рівня фінансового результату до оподаткування у 2018 році на 92,9 тис.грн. порівняно з 2017 роком. В результаті погіршення фінансового стану, підприємство за останній рік отримало чистий збиток у розмірі 14 тис.грн..

Таблиця 2.7

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТЗОВ «Одео груп Україна» за 2016-2018 рр.,

тис.грн.

Показник	Роки			Відхилення від 2018р.(+; -)	
	2016	2017	2018	2016 рік	2017 рік
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1991,0	2604,8	1693,0	+613,8	-911,8
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1877,2	2446,9	1643,7	+559,7	-803,2
Разом доходи	2017,2	2627,1	1706,2	+609,9	-920,9
Разом витрати	1958,0	2548,2	1720,2	+590,2	-828,0
Фінансовий результат до оподаткування	59,2	78,9	-14,0	+19,7	-92,9
Чистий прибуток (збиток)	48,5	64,7	-14,0	+16,2	-78,7

Примітка. Розраховано автором за даними [69].

Оцінку рівня поточної фінансової безпеки за відносними показниками прибутковості ТЗОВ «Одео груп Україна» проведемо в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка рівня поточної фінансової безпеки за показниками рентабельності ТЗОВ «Одео груп Україна»

Показник	Нормативне значення	Роки			Абсолютне відхилення(+; -)		Відносне відхилення (%)	
		2016	2017	2018	2017/2016	2018/2016	2017/2017	2018/2017
Рентабельність	0,2	1,05	0,63	1,51	-0,42	+0,88	60,0	239,68

власного капіталу								
Рентабельність активів	більше індексу інфляції	0,52	0,69	0,82	+0,17	+0,13	139,7	85,41
Рентабельність продажу	0,2	0,02	0,02	0,01	0,00	-0,01	0	0
Коефіцієнт зміни чистого прибутку	більше 0	0,00	0,33	0,06	+0,33	-0,27	0	0

Примітка. Розраховано автором за даними [69].

При розрахунку показників рентабельності визначають відношення певного виду прибутку до таких показників: рівня продажу, активів, власного капіталу. При розрахунку цих показників використовуються такі показники форми №2 «Звіту про фінансові результати»: чистий прибуток та чистий дохід від реалізації продукції. Загальноприйняті нормативні значення рентабельності досить умовні, тому необхідно при розрахунку і аналізі певних коефіцієнтів звертати увагу на зростання їх розрахункових значень у динаміці за ряд років, що може розглядатися як позитивна тенденція.

Аналізуючи дані таблиці 2.8 можна стверджувати про деякі позитивні зрушення щодо ефективності використання вкладених власниками коштів у підприємство, оскільки показники рентабельності власного капіталу зростають у динаміці за останні роки. Подальше ознайомлення з величиною розрахованих показників рентабельності по підприємству свідчить, що надзвичайно низькою є рентабельність продажу та коефіцієнта зміни чистого прибутку.

Для ТзОВ «Одео груп Україна» розрахункові значення показника рентабельності продажу становлять: 2016 році – 0,02, 2017 – 0,02 і у 2018 році становило 0,01, при нормативному значенні 0,2. Розрахункові значення коефіцієнта зміни чистого прибутку досягли нульове значення і становлять: 2016 році – 0,00, 2017 – 0,33 і у 2018 році - 0,06.

Низьке значення цих показників означає неефективну діяльність підприємства через високий рівень собівартості або неефективну інвестиційну та фінансову діяльність та наявність загроз фінансовій безпеці підприємства.

При визначенні загального рівня прибутковості, також враховується індекс інфляції року. Слід зазначити, що на діяльність суб'єктів підприємництва колосальне значення має саме рівень інфляції, за якою відповідно регулюється загальний рівень цін, що супроводжується знеціненням гривні.

2.3. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки ТЗОВ «Одео групи Україна»

Кількісні та якісні оцінки рівня фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва ґрунтуються на сукупності індикаторів, що характеризують рівень безпеки у вузькому та широкому сенсі. Зазначена сукупність індикаторів може бути досить широкою, однак її принциповий склад варіює в залежності від конкретної мети дослідження і є суб'єктивним [72, 156].

Також, на засадах поєднання фінансового та індикативного підходу, для зовнішнього оцінювання ЕБП застосовуються й методи комплексного фінансового аналізу, що передбачає визначення сукупності фінансових індикаторів діяльності підприємства (ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності й тощо) та їх порівняння з нормативними, з точки зору збереження безпеки, значеннями відповідних показників. Відповідно, негативний напрямок відхилень практичних значень фінансових індикаторів від нормативних свідчить про існуючі загрози в системі економічної безпеки, а позитивний напрямок відхилень - про «запас» безпеки.

Так, Ляшенко О.М. у своїй монографії [31, 185] пропонує встановлювати порогові значення фінансових індикаторів, що визначають рівень фінансово-економічної безпеки підприємства наступним чином (табл. 2.9.)

Для подолання недоліку утрудненої інтерпретації широкої групи індикаторів рівня фінансової безпеки ми пропонуємо застосовувати інтегральний підхід. На наш погляд, інтегральний підхід є найбільш оптимальний для комплексної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва.

Таблиця 2.9

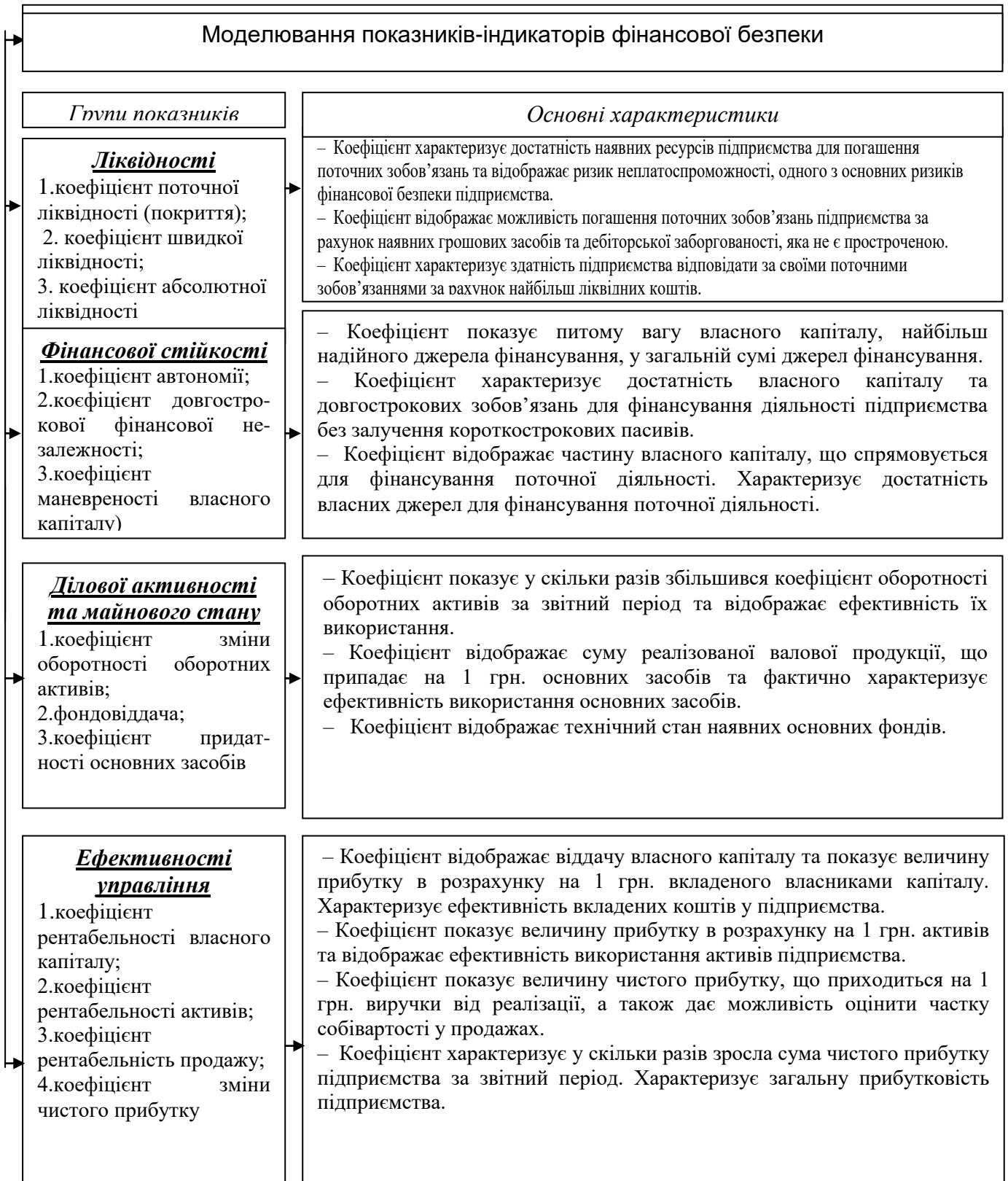
Нормативи фінансових індикаторів для визначення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства [31]

Найменування показника	Високий рівень ФЕБ	Середній рівень ФЕБ	Низький рівень ФЕБ
Коефіцієнт фінансової незалежності	>0,5	0,3-0,5	<0,3
Доля позикових коштів в загальній сумі джерел	0,5	0,5-0,7	>0,7
Коефіцієнт фінансової залежності	1,0	1,0-2,3	>2,3
Коефіцієнт поточної ліквідності	>2,0	1,0-2,0	<1,0
Коефіцієнт швидкої ліквідності	>0,8	0,4-0,8	<0,4
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,1-0,2	<0,1
Рентабельність активів	>0,1	0,05-0,1	<0,05
Рентабельність власного капіталу	>0,15	0,1-0,15	<0,1
Коефіцієнт оборотності сукупних активів	>1,6	1,0-1,6	<1,0

Зміст його полягає в інтеграції певної сукупності показників в єдиний показник, що визначає рівень фінансової безпеки. Дані методи дають змогу дослідити різні аспекти діяльності підприємства та прилаштувати обраний метод під конкретне підприємство.

Отже, для побудови інтегральної моделі нами було обрано певні відносні показники, які характеризують різні аспекти діяльності ТзОВ «Одео груп Україна» (Рис.2.2). Зокрема, ми провели оцінку та аналіз наступних показників-індикаторів фінансової безпеки підприємства:

- *поточної ліквідності* (коефіцієнт поточної ліквідності (покриття), коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності);
- *фінансової стійкості* (коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), показник довгострокової фінансової незалежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу);

Рис.2.2. Характеристика показників-індикаторів фінансової безпеки суб'єктів підприємництва

- *ділової активності та майнового стану* (коефіцієнт зміни оборотності оборотних активів; фондоддача; коефіцієнт придатності основних засобів);
- *ефективності управління* (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, рентабельність продажу, коефіцієнт зміни чистого прибутку).

В у своєму виборі ми керувалися такими умовами, як:

- значимість та вплив показника на фінансовий стан підприємства;
- максимальна інформативність показника;
- відносна простота розрахунку показників;
- наявність необхідної для їх розрахунку інформації у публічній звітності.

Обрані показники характеризують фінансовий стан, виробничу ефективність та динаміку економічного розвитку підприємства, які за умови задовільного рівня кожного показника, створюють підґрунтя для забезпечення стабільного економічного та фінансового розвитку, а отже, задовільного рівня фінансової безпеки підприємства. Також зауважимо, що всі показники є стимуляторами, тобто чим більше значення кожного окремого показника, тим вище рівень фінансової безпеки підприємства.

При цьому, доцільно надати кожному показнику відповідний ранг залежно від впливу показників на фінансову безпеку підприємства, при цьому найменше значення рангу означає найбільший вплив, а найбільше – найменший (табл. 2.10). Зауважимо, що ранг повинен переглядатися залежно від стану ринкової кон'юнктури, ситуації як на фінансовому ринку, так і в реальному секторі, а також урахувати специфіку діяльності галузі або самого підприємства, його стратегію та цілі.

Відзначимо, що найбільший вплив на фінансову безпеку справляють показники фінансової стійкості (незалежності) підприємства, оскільки відображають залежність підприємства від зовнішніх чинників, а отже, характеризують захищеність підприємства від зовнішніх загроз, пов'язаних, головним чином, із нестабільністю банківського сектора та можливістю

неплатоспроможності підприємств-партнерів [51, 32].

Таблиця 2.10

Вагові значення системи показників оцінювання рівня фінансової безпеки ТЗОВ «Одео груп Україна»

Найменування показника	Нормативне значення	Вагове значення	Ранг показника
1.Коефіцієнт поточної ліквідності	1-2	0,05	6
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	0,10	5
3. Коефіцієнт абсолютної Ліквідності	0,2-0,5	0,10	4
4.Коефіцієнт фінансової незалежності [автономії]	2	0,12	2
5. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,7-0,8	0,11	3
6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,5	0,05	8
7.Коефіцієнт зміни оборотності оборотних коштів	Більше 0	0,01	13
8.Фондовіддача	1	0,01	13
9.Коефіцієнт придатності основних засобів	0,5	0,01	13
10.Рентабельність власного капіталу	0,2	0,01	12
11.Рентабельність активів	більше індексу інфляції	0,01	11
12.Рентабельність продажу	0,2	0,02	10
13.Коефіцієнт зміни чистого прибутку	більше 0	0,04	9

Для розрахунку вагових значень кожного показника рівня фінансової безпеки ТЗОВ «Одео груп Україна» нами було використано формулу Фішберна [36, 87]:

$$W_i = \frac{2(m - i + 1)}{m(m + 1)} \quad (2.1)$$

де W_i – питома вага i -го показника в інтегральному показнику;

i – місце в ранзі окремого показника;

m – загальна кількість показників.

Отримані вагові коефіцієнти необхідні для розрахунку загального інтегрального показника рівня фінансової безпеки підприємства, який розраховується за формулою:

$$I_{FS} = \sum_{i=1}^m W_i \times K_i \quad (2.2)$$

де I_{FS} – показник фінансової безпеки;

W_i – питома вага i -го показника в інтегральному показнику;

K_i – розрахункове значення i -го показника.

При цьому, адекватні математичні моделі для управління фінансовою безпекою вимагають всебічного врахування факторів невизначеності, пов'язаних з особливостями функціонування підприємств в сучасних ринкових умовах. Отже, для розрахунку загального інтегрального (комплексного) показника, за яким оцінюється рівень фінансової безпеки ТЗОВ «Одео груп Україна» ми враховуємо питому вагу відповідного показника та його розрахункове значення (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Розрахунок інтегрального показника фінансової безпеки ТЗОВ «Одео груп Україна»

№	Показник	2017 рік		2018 рік	
		Розрахункове значення	Зважене значення	Розрахункове значення	Зважене значення
1	<i>Фo</i>	2,50	0,07	1,73	0,05
2	<i>Кпр.оз</i>	0,67	0,01	0,62	0,01
3	<i>К покр</i>	2,78	0,22	3,21	0,26
4	<i>К шв.л</i>	0,79	0,07	0,89	0,07
5	<i>Кабс.л</i>	0,36	0,03	0,51	0,04
6	<i>Кавт.</i>	2,69	0,29	2,85	0,31
7	<i>К ф.нез.</i>	0,74	0,07	0,77	0,08
8	<i>К м.вк.</i>	0,66	0,04	0,66	0,04
9	<i>К об.оа</i>	-0,02	-0,01	-0,40	-0,01
10	<i>Коп</i>	1,17	0,06	-0,41	-0,02
11	<i>Рвк</i>	0,26	0,01	0,12	0,01
12	<i>РА</i>	0,17	0,01	0,08	0,04
13	<i>Рпрод.</i>	0,24	0,01	0,18	0,01
Інтегральний Показник		1,12		1,05	

Завершальним кроком у розробленій нами методикі є визначення отриманого значення I_{fb} (інтегрального коефіцієнту фінансової безпеки), що дозволить з найменшими витратами часу оцінити поточний рівень фінансової безпеки ТзОВ «Одео груп Україна».

При цьому, отримане розрахункове значення коефіцієнта необхідно порівняти з наступними показниками [36, 90]:

$1,17 < I_{fb}$ – рівень фінансової безпеки відмінний;

$0,93 < I_{fb} < 1,17$ – рівень фінансової безпеки задовільний;

$0,56 < I_{fb} < 0,93$ – рівень фінансової безпеки незадовільний;

$I_{fb} < 0,56$ – рівень фінансової безпеки критичний.

При відмінному стані, підприємство повністю може протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що створює підґрунтя для стабільного його розвитку у майбутньому. При задовільному стані підприємство достатньо протистоїть усім небезпекам та загрозам, що дозволяє реалізувати стратегії підприємства у майбутньому. При незадовільному та критичному стані, рівень фінансової безпеки підприємства знаходиться під великою загрозою, що може стати причиною банкрутства підприємства в майбутніх періодах [52, 247].

Аналіз показників фінансової безпеки дозволив нам отримати наступні висновки:

- ТзОВ «Одео груп Україна» здатне протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, оскільки інтегральний показник за 2017-2018 рр. відповідає задовільному стану рівня фінансової безпеки;
- товариству необхідно покращити ефективність використання оборотних коштів за рахунок удосконалення своєї матеріальної бази;
- зменшити собівартість продукції та переглянути політику фінансової діяльності підприємства для зростання доходів від фінансової діяльності;
- зменшити суму поточних зобов'язань, особливо щодо розрахунків із бюджетом задля підвищення рівня ліквідності.

Висновки до розділу 2

Отже, оцінка рівня поточної фінансової безпеки за показниками-індикаторами дозволить підприємцям отримати велику інформаційну місткість та методологічну прозорість. Обчислення аналітичних показників не потребує спеціальних математичних знань, і будь-яка особа, яка достатньою мірою володіє економічною термінологією, здатна розібратися у значенні обраних показників. Перелік показників при потребі дасть відповідь на питання майже з усіх аспектів діяльності підприємства. Особливо він цінний для його керівництва та внутрішнього контролю, оскільки регулярний та послідовний розгляд усіх характеристик, дасть змогу ще на ранніх етапах виявити слабкі місця в діяльності підприємства і вчасно вжити необхідних заходів.

Врахувавши вищевикладене, можна визначити наступні вимоги, яким повинна відповідати система фінансових коефіцієнтів з точки зору ефективності комплексної оцінки фінансової безпеки підприємства: фінансові коефіцієнти повинні бути максимально інформативними і надавати цілісну картину про стійкий фінансовий стан підприємства у сфері послуг, і відповідно високий рівень фінансової безпеки; в економічному змісті фінансові коефіцієнти повинні мати конкретну спрямованість (зростання коефіцієнта означає покращення фінансової безпеки і навпаки); фінансові коефіцієнти повинні розраховуватися за даними публічної фінансової звітності; фінансові коефіцієнти повинні давати можливість проводити оцінки як у просторі (у порівнянні з іншими підприємствами подібного спрямування), так і у часі (за ряд періодів).

Найбільш широкоживаними індикаторами рівня фінансової безпеки вважають: питому вагу дебіторської заборгованості у майні, коефіцієнт постійності активів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотність власного капіталу, оборотність коштів, рентабельність сукупного

капіталу, рентабельність власного капіталу, рентабельність реалізованої продукції.

Інтегральний аналіз показників рівня поточної фінансової безпеки на підприємстві дозволяє визначити на скільки оптимальна структура фінансів підприємства, надати оцінку стану фінансів і ефективності їх використання, попередити кризові ситуації на підприємстві, відстежити і ліквідувати причини незадовільного рівня фінансової безпеки на підприємстві.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Часто люди, які займаються бізнесом не приділяють належної уваги забезпеченню фінансовій безпеці своїх активів, так як вважають, що їхньому бізнесу ніщо не загрожує. Слід пам'ятати, що не завжди все так як здається. Будь-який бізнес потребує захисту від загроз які можуть виникнути в будь-який момент. Фінансову безпеку будь-якого суб'єкта підприємництва необхідно забезпечувати з самого початку життя бізнес-проекту. Адже, подбавши про заходи безпеки заздалегідь можна мінімізувати втрати у разі виникнення непередбачуваних ситуацій.

Специфіка функціонування механізму фінансової безпеки суб'єкта підприємництва обумовлюється специфікою процесів, для впливу на які він використовується. Зокрема, під управлінням економічною безпекою суб'єкта підприємництва слід розуміти цілеспрямований вплив із боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки на суб'єкти безпеки, який здійснюється з метою направлення їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів фінансової діяльності [34, 14]. Оскільки комплекс загроз та небезпек завжди є індивідуальним та неповторюваним організація системи фінансової безпеки повинна бути достатньо гнучкою та включати якомога ширший спектр контрольованих параметрів.

Вважають, що системний підхід забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва забезпечується за умов:

- стійкість фінансової системи забезпечується рівноважним співвідношенням зовнішніх та внутрішніх загроз, що й обумовлює її динамічний розвиток;
- початковий стан фінансової системи характеризується стійкістю;
- при посиленні зовнішніх загроз динамічний розвиток суб'єкта

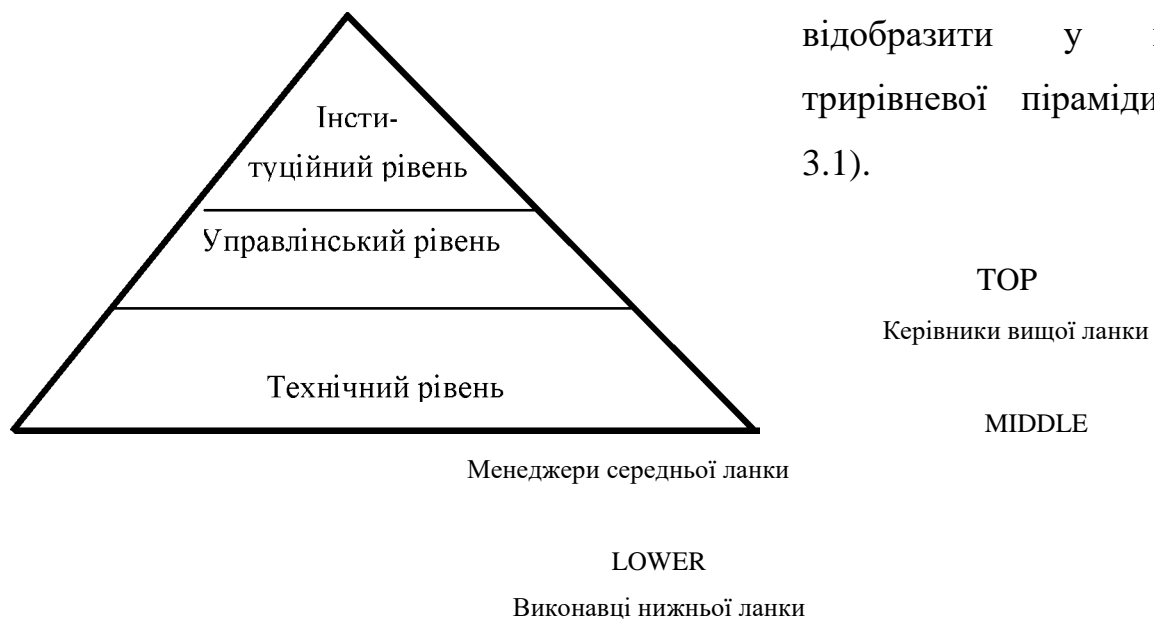
підприємництва здійснюється таким чином, щоб ліквідувати порушення рівноваги;

- організація поточного контролю за виконанням планів (програм) діяльності підприємства та фінансовими бюджетами фінансових процесів;
- досягнення стійкого нерівноважного стану обумовлює виникнення дисбалансу, що стимулює виникнення нових небезпек та загроз;
- динаміка рівня фінансової безпеки системи в цілому є циклічною [3, 75].

Саме від дій вищих управлінських структур залежить захист інтересів, стає зростання та стабільне функціонування суб'єкта господарювання з огляду на визначення стратегії та поточної цілі компанії, оцінку економічного та фінансового потенціалів, та відповідно, прийняття управлінських рішень щодо обсягів та джерел залучення фінансових інвестицій.

На нашу думку, система заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки в сучасних реаліях повинна здійснюватися за центрами відповідальності, керівники яких несуть відповідальність за виконання поставлених завдань. За класичною концепцією формування структури центрів

відповідальності можна відобразити у вигляді трирівневої піраміди (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Ієрархія управлінських структур

Найвищий рівень завдань відповідає найвищому рівню керівної структури – топ-менеджменту (власнику) компанії. Саме від дій вищих управлінських структур залежить захист інтересів, стає зростання та стабільне функціонування суб'єкта господарювання з огляду на визначення стратегії та поточної цілі компанії, оцінку економічного та фінансового потенціалів, та відповідно, прийняття управлінських рішень щодо обсягів та джерел залучення фінансових інвестицій.

Основними відмінними функціями власника й управлінця є в тому, що власник як інвестор повинен стежити за ефективністю своїх активів й інвестицій, ставити завдання та критерії оцінки так, щоб задовольнити свої особисті цілі, з якими він прийшов у бізнес. Керівник же є інструментом реалізації цих цілей, він орієнтований більше на операційне керування, короткострокову прибутковість і виконання стратегії власника.

Зазвичай відбувається розвиток власника як засновника бізнесу за такою послідовністю:

- На стадії створення компанії власник повинен завжди мати конкретні цілі та мету, для чого він заснував певний вид бізнесу. Він є тим, хто повністю та зазвичай інтуїтивно керує стратегічною й операційною роботою компанії.

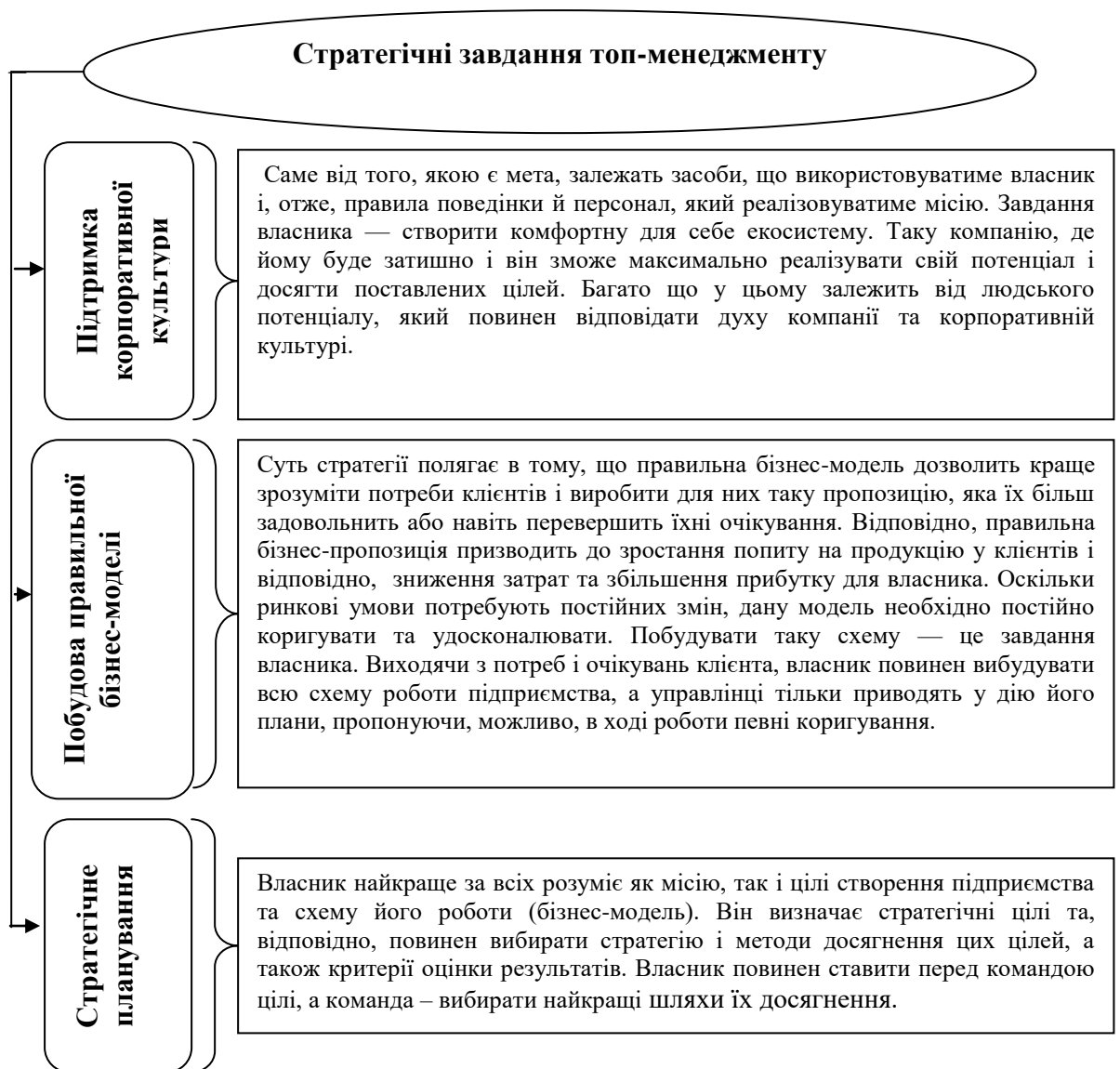
- Чим системнішою й стабільнішою стає компанія, тим більше власник розуміє, що може втратити ефективність і наймає керівника на посаду CEO, а сам стає акціонером. Основна ціль – запобігти конфлікту інтересів та надлишковій концентрації влади у руках однієї людини.

- Звільнившись від операційної діяльності, власник починає розвивати свою активність за межами колишнього бізнесу й стає інвестором із відповідною філософією поведінки.

Однак, на якій би стадії власник не перебував, його професія вимагає виконання низки зобов'язань, порушення яких найшвидше призведе до краху бізнесу. Отже, саме від власника вимагається виконання низки зобов'язань,

порушення яких найшвидше призведе до краху бізнесу. Основні завдання власника (СПД) зображені на рис.3.2.

За першим завданням, тобто підтримка місії та корпоративної культури можна визначити, що саме місія формує цінності, вірування та принципи бізнесу, віддзеркалює призначення компанії, її позиціонування (відмінність від інших учасників ринку), визначає ту роль, яку компанія хоче відігравати в суспільстві. Тут власник незамінний. Це він повинен бути проповідником місії компанії, це він повинен постійно нагадувати співробітникам, куди компанія прямує і що є її кінцевою метою.

Рис. 3.2. Завдання СПД для використання їх при організації управління бізнесом [5]

Те саме можна сказати про корпоративну культуру. Корпоративна культура – це модель поведінки всередині організації, певна система цінностей, норми, правила, традиції та принципи, за якими живуть співробітники. Корпоративна культура багато в чому визначається місією компанії. Саме від того, якою є мета, залежать засоби, що використовуватиме власник і, отже, правила поведінки й персонал, який реалізовуватиме місію. Завдання власника – створити комфортну для себе екосистему. Таку компанію, де йому буде затишно і він зможе максимально реалізувати свій потенціал і досягти поставлених цілей. Багато що у цьому залежить від людського потенціалу, який повинен відповідати духу компанії та корпоративній культурі [35].

Саме тому участь у процесі підбору персоналу – це останнє операційне завдання, яке із себе повинен знімати власник. Він може не опікуватися всім процесом підбору персоналу, але остаточне затвердження кандидатів, хоча б керівного складу, має бути на ньому. Без місії та корпоративної культури створюється не колектив, а випадковий набір людей, де кожен заклопотаний тільки своїми справами. Подібна компанія зазвичай має постійні проблеми з крадіжками.

Друге завдання – це побудова правильної бізнес-моделі. Бізнес-модель – це логічне відбиття того, як працює компанія на всіх своїх рівнях і, що найголовніше, як забезпечує собі продаж і прибуток. Вона відповідає на чотири головних запитання: Хто є нашим клієнтом? Що ми для нього пропонуємо? Як ми створюємо цей продукт й отримуємо за нього гроші? Чому клієнт купить саме в нас?

Часто власник працює в перевантаженні тому, що бізнес-модель його компанії не діє. Команда невпинно бореться за виживання: з конкурентами — за клієнта, з ринком – за частку присутності, з клієнтами — за їхні увагу та гроші. Правильна бізнес-модель дозволить краще зрозуміти потреби клієнтів і виробити для них таку пропозицію, яка їх більш задовольнить або навіть перевершить їхні очікування. Відповідно, правильна бізнес-пропозиція

призводить до зростання попиту на продукцію у клієнтів і відповідно, зниження затрат та збільшення прибутку для власника. Оскільки ринкові умови потребують постійних змін, дану модель необхідно постійно коригувати та удосконалювати. Побудувати таку схему — це завдання власника. Виходячи з потреб і очікувань клієнта, власник повинен вибудувати всю схему роботи підприємства, а управлінці тільки приводять у дію його плани, пропонуючи, можливо, в ході роботи певні коригування.

І третє завдання є розробка стратегічного планування. Стратегія – це спосіб, яким підприємство збирається досягти своїх цілей і отримувати прибуток. Неможливо рухатися, якщо не знаєш куди. Розвиток без стратегії – це хаос і, як результат, викинуті гроші, коли власник, наприклад, інвестує кошти в проекти або напрями, які не ведуть до кінцевої мети або є тупиковими. Власник найкраще за всіх розуміє як місію, так і цілі створення підприємства та схему його роботи (бізнес-модель). Він визначає стратегічні цілі та, відповідно, повинен вибирати стратегію і методи досягнення цих цілей, а також критерії оцінки результатів. Власник повинен ставити перед командою цілі, а команда – вибирати найкращі шляхи їх досягнення. Склад команди (організаційна структура підприємства, кількість працівників, повноваження) також є пріоритетним напрямком роботи власника.

Отже, основну роботу, яку повинен контролювати і чим керувати власник – це фінанси. Ключовими фінансовими показниками для власника мають бути вартість і ліквідність бізнесу, його рентабельність, рентабельність продажу, маржинальність, стан активів, робочий оборотний капітал, бюджет, грошові потоки тощо. Все це можна налагодити за допомогою основних форм фінансової звітності, таких як баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал. Цей блок, мабуть, перший і найважливіший із того, що повинен контролювати власник.

Оскільки він вкладає в підприємство капітал, то рентабельність його використання й повернення інвестицій для нього – ключовий показник, сенс роботи підприємства, де логіка будується від особистих цілей власника.

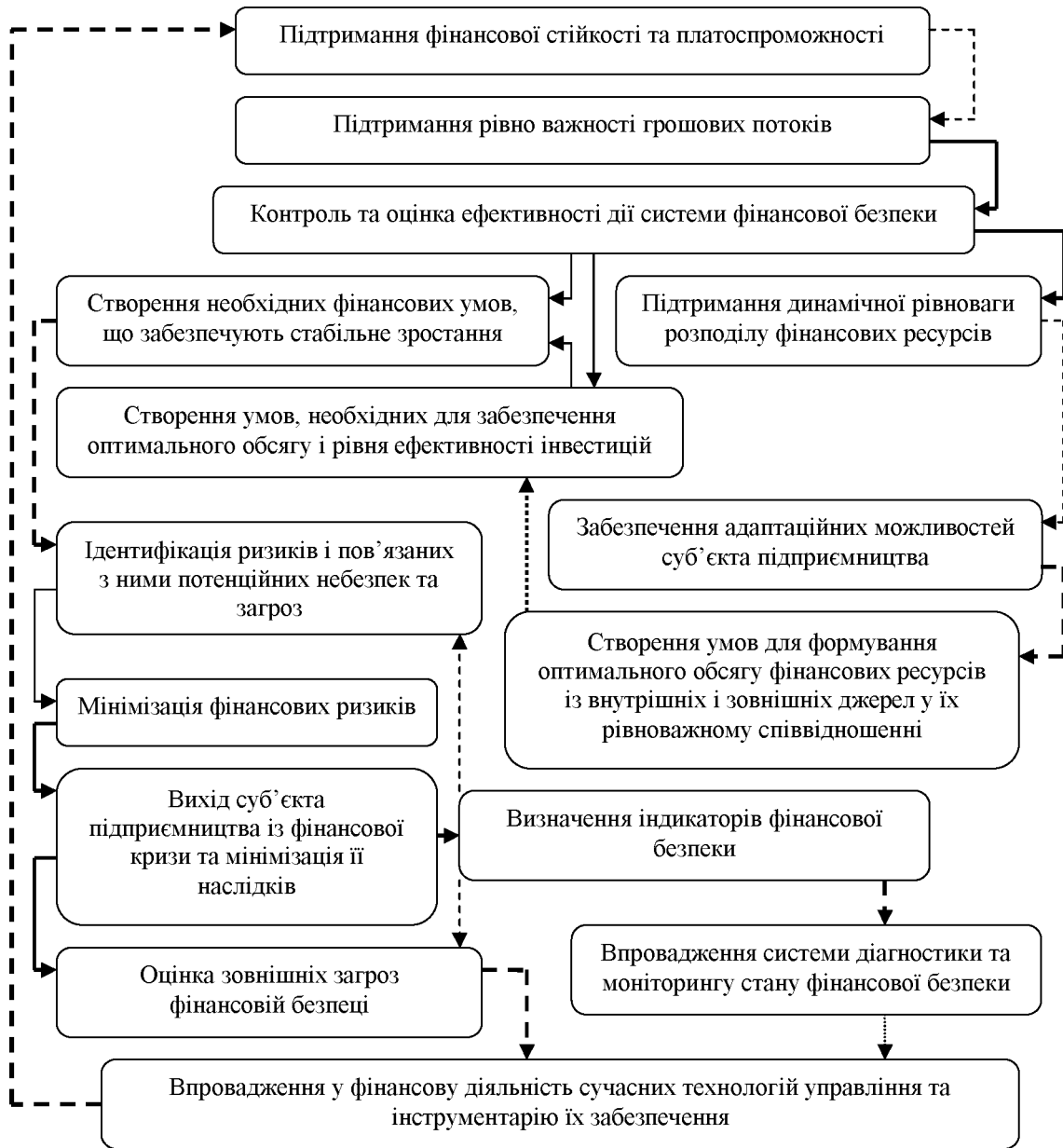
Виходячи з них, власник визначає фінансові цілі підприємства, а саме — кількість прибутку й дивідендів, які потрібно отримувати в місяць. Також він контролює обсяг капіталу, який крутиться в бізнесі, якщо його достатньо або, навпаки, чи не використовується капітал неефективно. Повинен стежити за своєчасним фінансуванням насамперед операційного потоку, але також узгодженого й інвестиційного[41, 164].

Реалізацію завдань щодо стабілізації фінансових потоків з метою забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та платоспроможності суб'єкта господарювання, адаптацію його функціонування до мінливих умов зовнішнього середовища, оцінка ефективності дії фінансової безпеки в цілому має бути покладено на проміжний керівний апарат - менеджмент середньої ланки (найманий менеджер-адміністратор у вигляді виконавчого директора, а власник стає вже генеральним директором або Chief Executive Officer (CEO), тим самим знімаючи із себе частину операційної діяльності) [31, 175].

Наприклад, компанія GP-group провела дослідження щодо співвідношення керівників-іноземців та співвітчизників у 100 компаніях (в т.ч. 4 українських компаніях, дев'ять-іноземних і 87 транснаціональних компаній). Наймані українські топ-менеджери обіймають перші посади в 49 з них і відповідно у 38 компаніях керівні посади займають менеджери-іноземці. За результатами дослідження виявилось, що найпродуктивніше працюють наймані топ-менеджери у банківській, інвестиційній та промисловій сферах, а у сфері торгівлі, поліграфічного, консультативного та аудиторського сервісу, страхування лідирують ті компанії, де важелі управління перебувають у руках безпосередніх власників [5, 72].

Критеріальні завдання щодо безперервної оцінки загроз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування суб'єкта підприємництва, та своєчасного впровадження інструментів, важелів та способів забезпечення його фінансової безпеки переважно покладено на виконавчий апарат фінансового департаменту, тобто найнижчий рівень відповідальності у розрізі керівних органів (Рис.3.3).

Таким рівнем вважається аналітична служба, керівники якої повинні відповідати за проведення оперативного моніторингу фінансової безпеки, оперативно реагувати на зміну ситуації, регулярно готувати документи вищому керівництву для ухвалення рішень по тих або інших проблемах і контролювати їх виконання.

---- між 1 і 2 рівнями ----- між 2 і 3 рівнями ----- в межах 2 рівня

..... між 1 і 3 рівнями ----- в межах 1 рівня ..... в межах 3 рівня

Рис.3.3. Типи взаємодій між керівними органами різних рівнів відповідальності [57, 123]

Таким чином, визначені нами взаємодії між керівними посадами за центрами відповідальності дозволять підвищити рівень забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Підприємницька діяльність у ринковій економіці здійснюється в умовах невизначеності, тому основним завданням підприємства є правильна оцінка можливого ризику, виявлення факторів, що підсилюють його, і вибір методів управління ним.

До головних загроз фінансовій безпеці бізнесу в Україні належать фінансова нестабільність банків, що обслуговують підприємства, менталітет та недбалість працівників під час виконання посадових обов'язків, неправильне податкове планування, неправомірні дії осіб, що здійснюють податкові перевірки, оперативних співробітників і слідчих, недосконалість нормативно-правової бази для роботи бізнесу тощо [68, 43].

Також, для українського бізнесу цілком буденним явищем стало рейдерське захоплення підприємства. Таке рейдерство відбувається за участі реєстраторів майнових прав, коли зловмисники подають реєстратору сфабриковане рішення суду або рішення з відмінною результативною частиною, переписуючи майно або корпоративні права на себе. Також, вони проходять за підкупом співробітників правоохоронних органів з метою проведення несанкціонованих перевірок, впровадженні у товариство свого комерційного агента, що здійснює шпигунство і диверсійну діяльність всередині юридичної особи.

На практиці, окрім стандартного відбирання бізнесу із застосуванням заходів фізичного впливу на власника, підробки документів та внесення нових даних у реєстраційні відомості можуть застосовуватись більш непомітні заходи, а саме [63, 211]:

- міноритарного пакету акцій проводиться «розмивання» контрольного пакету;
- акцій та отримання судового рішення, що добросовісний акціонер взагалі не є акціонером і не уповноважений приймати управлінські рішення. Після, без

участі такого акціонера приймається рішення про зміну системи управління, виведення майна та ін.;

- скуповування боргів підприємства або ініціювання банкрутства;
- скуповування міноритарних пакетів акцій;
- отримання судових рішень про визнання певних рішень загальних зборів недійсними;
- блокування банківських рахунків;
- нанесення шкоди репутації підприємства або репутації його засновників/керівників.

З метою запобігання таких негативних дій, власник повинен не тільки знати мету своєї комерційної діяльності, але й започаткувати індивідуальну схему захисту свого бізнесу. Кожне його рішення, повинно бути спрямоване на подолання можливої загрози для бізнесу чи реалізації додаткової вигоди, яке несе багатоваріантні наслідки, що потребують досконалого вивчення та прогнозування.

Він повинен заново вивчити історію заснування підприємства і його діяльності, тим більше якщо він не створював його, а придбав. Для цього необхідно провести аналіз приватизації підприємства, перевірити законність прав власності на майно (основні засоби, землю, нематеріальні активи тощо).

Також, власнику доцільно періодично слідкувати за інформацією про свої підприємства в Єдиному державному реєстрі, що дозволить стежити за ходом проведення всіх реєстраційних дій щодо своєї підприємницької діяльності. А оскільки централізований бізнес є набагато вразливіший для рейдерства, власнику доцільно створити мережу за участю кількох юридичних осіб, шляхом зареєстрування/перереєстрування частини частки майна на довірених осіб. Крім того, аби захистити власнику своє майно, подібний внесок варто зареєструвати лише із зазначенням права користування цим майном, оцінюючи вартість використання цих активів як розмір частки в статутному капіталі. У разі рейдерства через банкрутство це майно не буде враховуватися як власність підприємства [70].

Спосіб захисту бізнесу через структурування активів може бути застосовано як до нападу, так і під час нього. За допомогою компаній, що надають послуги з фінансово-управлінського консультування, можна змінити вартість активів, підвищивши або знизивши ціну окремих складових. В результаті загальна вартість компанії залишається такою ж, але структура змінюється, що серйозно заважає захопленню. Якщо ж фірма зазнала чорного піару в ЗМІ, то ефективним інструментом стане пред'явлення позову на захист честі і гідності та репутації компанії. Зрештою, завжди можливо фіктивне банкрутство [43, 105].

Таким чином, для підприємців з метою попередження рейдерства можна запропонувати дотримання наступних правил:

1. Власник компанії повинен брати активну участь в її роботі, щоб мати у своєму розпорядженні незалежні від топ-менеджерів джерела інформації, знати настрої співробітників компанії, акціонерів, а також оцінювати лояльність кожного топ-менеджера і великого акціонера.

2. Власник компанії повинен підтримувати тісні, дружні відносини з представниками реєстроутримувача та податкової інспекції, які можуть, можливо, попередити про нестандартні операції, пов'язані з його акціями і частками.

3. Не допускати розголошення інформації про свою компанію, якою можуть скористатися сучасні рейдери для ведення інформаційно-психологічної війни проти об'єктів своїх атак. Власник повинен намагатися не ділитися відомостями, крім тих, надання яких тим чи іншим групам осіб (акціонерам, контрольним, судовим органам) визначено чинним законодавством.

4. Підтримувати лояльність персоналу, вчасно розбиратися з трудовими спорами. У період протистояння неприпустимо виникнення вогнища внутрішнього невдоволення в компанії.

5. Створювати позитивний імідж компанії, щоб вистояти в інформаційній війні. Власник повинен мати в якості союзників населення і місцеву владу.

Загалом, для нівелювання потенційних загроз суб'єктам підприємництва доцільно застосовувати інституційно-підприємницький метод управління протидії загрозам. Даний метод повинен залучати організаційно-економічні, адміністративно-правові важелі і методи цілеспрямованого впливу на процес ведення господарської діяльності та отримання прибутку і реалізацію комплексних цільових програм-планів досягнення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

Проведені нами дослідження показують, що в класичному вигляді для ефективного забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств застосовуються наступні методи управління: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), фінансово-економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні [38] (Рис.3.4).

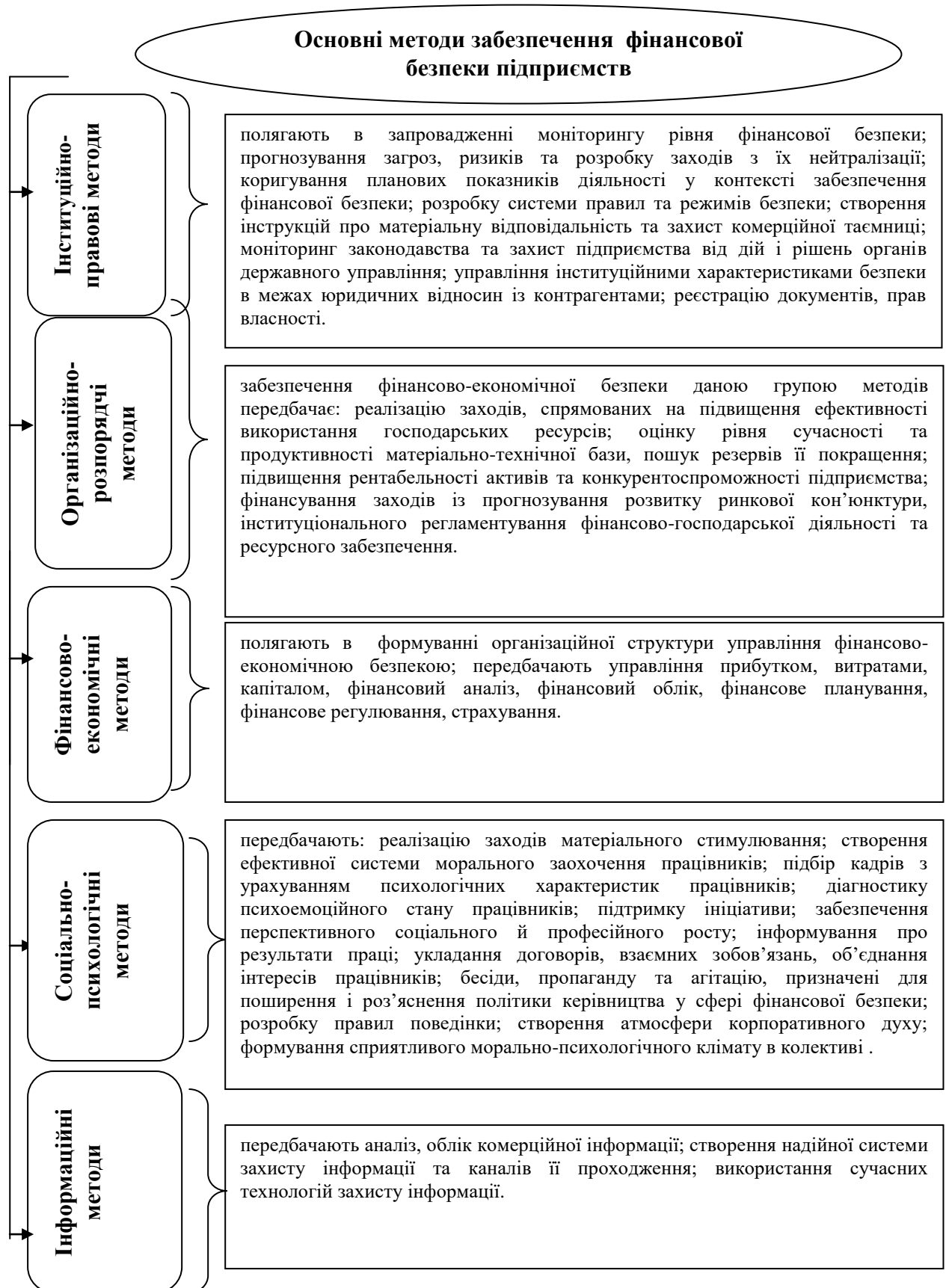
З метою зміцнення фінансової безпеки і нівелювання небезпек та загроз для підприємницьких структур ми пропонуємо застосовувати інституційно-підприємницький метод. Саме даний метод охоплює елементи формування фінансової безпеки на інституційному (зовнішньому) та підприємницькому (внутрішньому) рівнях; комплекс інструментів превентивного та активного захисту, формування інституційно-правового середовища; фінансове забезпечення управління загрозами, моніторинг та контроль досягнення цілей для зміцнення фінансової безпеки підприємств.

Формування інституційно-правового середовища для протидії загрозам лежить в площині:

- конструктивної дії НБУ щодо грошово-кредитної політики;
- удосконалення податкового, митного законодавства зовнішньоекономічної діяльності;
- активізації правоохоронних органів у боротьбі з корупцією;
- впровадження механізму відповідальності державних службовців;
- розвитку інституту приватної власності, аудиту та страхування;
- розвитку фінансового ринку;

- моніторингу політики сприяння розвитку малого бізнесу.

На підприємницькому (внутрішньому) рівні комплекс інструментів зміцнення фінансової безпеки включає:

Рис.3.4. Методи забезпечення фінансової безпеки підприємств та їх характеристика [38]

- оцінку та моніторинг бізнес-середовища з позиції можливих загроз фінансовій безпеці підприємства;
- забезпечення прозорості структури власності та облікової політики підприємства;
- правове оформлення установчих документів, активів, товарних знаків тощо;
- захист інсайдерської (неоприлюдненої) інформації про емітента;
- використання державних та недержавних інформаційних ресурсів;
- шляхи оптимізації раціонального виробництва та застосування нових технологій;
- впровадження механізмів стимулювання і відповідальності працівників підприємства;
- застосування сучасних високоефективних технологій;
- введення принципів соціальної відповідальності, корпоративної культури;
- аналіз фінансово-господарської діяльності, фінансування захисту від ризиків та загроз;
- моніторинг і ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, у тому числі з обов'язкових платежів;
- відмову від ведення подвійної бухгалтерії, фінансову незалежність, ревізію ризикових і банківських договорів.

З метою прискорення процесу реформування в системі державного контролю у сфері господарської діяльності України для підвищення рівня довіри і партнерства між державними органами і суб'єктами господарювання є дотримання законодавства щодо перевірок контролюючими органами.

Висновки до розділу 3

Таким чином, при управлінні фінансовою безпекою суб'єкта підприємництва керуючому апарату доцільно враховувати власну ієрархію завдань щодо забезпечення фінансової безпеки, які передбачають наявність суттєвих внутрішніх та зовнішніх небезпек та загроз, результати первинної оцінки рівноважності грошових потоків, розподілу фінансових ресурсів.

Отже, система заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки в сучасних реаліях повинна здійснюватися за центрами відповідальності, керівники яких несуть відповідальність за виконання поставлених завдань. Впровадження в практику центрів відповідальності дасть можливість якісно вдосконалити процеси формування розподілу та споживання прибутку, побудувати систему управління, яка відповідає сучасним вимогам господарювання.

До головних загроз фінансовій безпеці бізнесу в Україні належать рейдерство, нестабільність банківської системи, неправильне податкове планування, неправомірні дії з боку податкових та правоохоронних органів, недосконалість законодавчої бази, яка регулює роботу бізнесу тощо.

З метою нівелювання даних загроз та небезпек поряд з традиційними методами управління фінансовою безпекою суб'єктів господарювання доцільно використовувати інституційно-підприємницький метод, який включає певний комплекс інструментів зміцнення фінансової безпеки.

ВИСНОВКИ

Проведене нами дослідження дає можливість зробити ряд висновків теоретичного і практичного характеру, основні з яких зводяться до наступного:

1. Під фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва слід розуміти здатність здійснювати свою фінансово–господарську діяльність ефективно і стабільно протягом певного періоду часу, шляхом укладання комерційних угод в будь-якій сфері діяльності та використання сукупності взаємопов'язаних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати належний рівень захищеності активів, забезпечити незалежність бізнесу, прав власності та нівелювати вплив ризиків внутрішнього і зовнішнього бізнес-середовища. Уточнення сутності даної дефініції та її місце в загальній системі безпеки забезпечать логічності у прийнятті відповідних управлінських рішень з підтримки необхідного рівня такої безпеки як у часовому, так і просторовому вимірі для захисту бізнесу.

2. Механізм забезпечення фінансової безпеки доцільно розглядати як сукупність чітко визначених заходів, які здійснюються суб'єктами забезпечення фінансової безпеки, по створенню надійних умов гарантування захисту об'єкту фінансової безпеки від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

3. Основою методичного забезпечення кількісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва є індикаторний підхід, за якого формується група фінансових показників із відповідними нормативними значеннями, що дає змогу якісно діагностувати рівень фінансової безпеки. Склад індикаторів рівня фінансової безпеки може бути достатньо різноманітним, залежно від специфіки розуміння фінансової безпеки.

Абсолютні критерії визначення рівня фінансової безпеки відсутні. Відносні інтегральні критерії рівня фінансової безпеки розраховують на основі чинних груп індикаторів, поєднаних залежно від сприйняття їх значущості експертами. Останнє суб'єктивує кількісну оцінку рівня фінансової безпеки та не дає змогу враховувати вплив невизначеності на рівень фінансової безпеки, а також вплив циклічності та кризових процесів в економіці.

Проблема розроблення методичних підходів до оцінювання інтегрального показника економічної безпеки, які б могли здійснюватися в автоматизованому режимі і давали змогу здійснювати комплексне оцінювання перспектив розвитку організації, є актуальною й важливою для здійснення процесів економічного оцінювання та організування вітчизняних підприємств.

4. В процесі моделювання показників-індикаторів фінансової безпеки нами було обрано відповідні відносні показники, які характеризують різні аспекти діяльності ТзОВ «Одео груп Україна». Дані показники дозволяють оцінити поточний рівень ліквідності на підприємстві, фінансової незалежності, ділової активності, майнового стану та прибутковості.

Зокрема, усі розрахункові значення коефіцієнтів ліквідності на підприємстві ТзОВ «Одео груп Україна» за 2016-2018 рік знаходяться в межах нормативних, хоча і простежується негативна динаміка щодо зменшення розрахункових значень даних показників. Також, при оцінці показників фінансової незалежності простежується негативна тенденція до зменшення рівня платоспроможності і фінансової безпеки на підприємстві. Відзначимо, що найбільший вплив на фінансову безпеку справляють саме показники фінансової стійкості підприємства, оскільки вони відображають залежність підприємства від зовнішніх чинників, а отже, характеризують захищеність підприємства від зовнішніх загроз, пов'язаних, головним чином, із нестабільністю банківського сектора та можливістю неплатоспроможності підприємств-партнерів.

Досліджуючи рівень прибутковості та рентабельності на ТзОВ «Одео груп Україна» ми встановили неефективну діяльність підприємства через

високий рівень собівартості або неефективну інвестиційну і фінансову діяльність та наявність загроз фінансовій безпеці підприємства. Наприклад, для ТзОВ «Одео груп Україна» розрахункові значення показника рентабельності продажу становлять: 2016 році – 0,02, 2017 – 0,02 і у 2018 році – 0,01 при нормативному значенні 0,2. Розрахункові значення коефіцієнта зміни чистого прибутку взагалі досягли нульового значення і становлять: 2016 році – 0,00, 2017 – 0,33 і у 2018 році – 0,06.

5. Результати розрахунків, проведених на основі показників фінансової звітності дають кількісні орієнтири щодо оцінювання інтегрального показника фінансової безпеки підприємства. Зокрема, інтегральний показник рівня поточної фінансової безпеки ТзОВ «Одео груп Україна» за 2017-2018 рр. показав, що підприємство поки ще здатне протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам та відповідає задовільному стану фінансової безпеки на фірмі.

6. Запропонована нами модель оцінки рівня фінансової безпеки дозволить здійснювати економічне оцінювання доцільності функціонування окремої функціональної складової та визначати ступінь її стратегічного впливу на діяльність підприємства в цілому. Практична реалізація викладених методичних підходів сприятиме підвищенню обґрунтованості рішень щодо стратегічних і поточних напрямів діяльності підприємства.

7. В процесі управління фінансовою безпекою власнику бізнесу доцільно враховувати власну ієрархію завдань щодо забезпечення фінансової безпеки, які передбачають наявність суттєвих внутрішніх та зовнішніх небезпек та загроз, результати первинної оцінки рівноважності грошових потоків, розподілу фінансових ресурсів. Адже, система заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки в сучасних реаліях повинна здійснюватися за центрами відповідальності, керівники яких несуть відповідальність за виконання поставлених завдань. Впровадження в практику центрів відповідальності (в т.ч. за рівнем безпеки) дасть можливість якісно вдосконалити процеси формування розподілу та споживання прибутку, побудувати систему управління, яка відповідає сучасним вимогам господарювання.

8. До головних загроз фінансовій безпеці бізнесу в Україні належать: рейдерство; існування корупційної практики при взаємодії з публічними органами влади різних рівнів; обмеженість доступу до кредитних та інших фінансових ресурсів; неможливість здійснювати господарську діяльність повністю прозоро та легально; надмірний податковий тиск; домінування на загальнодержавному рівні інтересів великого бізнесу; незадовільне забезпечення комунікаційної, інформаційної, консультативної сфери підприємницької діяльності тощо.

9. Для нівелювання потенційних загроз підприємцям доцільно застосовувати інституційно-підприємницький метод управління протидії загрозам. Даний метод повинен залучати організаційно-економічні, адміністративно-правові важелі і методи цілеспрямованого впливу на процес ведення господарської діяльності та отримання прибутку і реалізацію комплексних цільових програм-планів досягнення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушків Б.М., Малюта Л.Я. Економічна та майнова безпека бізнесу: навчальний посібник. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2016. 180 с.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення): монографія. К. : КНТЕУ, 2014. 759 с.
3. Бердар М. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2013. № 124-125. С. 73-76.
4. Безус А.М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні. *Проблеми розвитку економіки*. 2016. № 3(99). С. 7-17.
5. Біла І.С. Бізнес-середовище в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 127-131.
6. Басова О.О., Конюх О.В. Практичне застосування експрес-методики оцінки інвестиційної привабливості металургійних підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/9_NND_2013/Есопот^/3_131451Бос.Нш.
7. В Україні поліпшився регуляторний клімат та зріс оптимізм бізнесу USAID. *Економічна правда*. 25 квітня 2017 рік. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/04/25/624259/>.
8. Верхован П.Х. Підприємець. Його економічна функція та суспільно-політична відповідальність. К. : Юрінком, 1994. 60 с.
9. Візняк Ю.Я. Діагностика бізнес-середовища підприємства і роль неурядових організацій щодо запобігання та протидії корупції у сфері оподаткування. *Економіка підприємництва*. 2016. № 1. С. 235-240.
10. Гаврилова Т.В. Управління фінансовою безпекою підприємства. *Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції*. 2013. № 4 (13). С. 103-106.

11. Герганов Л.Д. Розвиток професійної компетентності кваліфікованих фахівців морського профілю в навчальних центрах судноплавних компаній: тенденції та перспективи. *Науковий вісник Херсонської державної морської академії*. 2015. №2. С.71-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdm_i_2015_2_11.
12. Ганущак Т. В. Методи управління фінансовою безпекою підприємства. *Наука й економіка*. 2012. № 3 (27). С. 13-17.
13. Господарський кодекс України із змінами і доповненнями, внесеними Законом України №1701-VII від 14.10.2014. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
14. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2007. № 8. С. 65-67.
15. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз :навч. посіб. для студ. екон. спец. - Вінниця : Вінниц. нац. техн. ун-т., 2007. 191 с.
16. Добровольський В. І. Захист корпоративної власності в суді. К.: ВолтерсКлувер, 2006. 450 с.
17. DOING BUSINESS-2018. Україна в рейтингу Світового банку легкості ведення бізнесу. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/doing-business-2018-ukrayina-v-reytingu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>
18. Дикань О.В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 57. 2017. С. 58-66.
19. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Статистичний збірник. / ред. М. С. Кузнецової; відповідальна за випуск О. М. Колпакова. Київ: Державна служба статистики України, 2016. 485 с.
20. Дмитренко Е. Фінансова безпека держави потребує нормативно - правового регулювання. *Віче*. 2017. № 10. С. 53-55.
21. Зачосова Н.В. Концептуальні засади формування комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. *Економіка та держава*. 2016. №7. С.80-83

- 22.Зоріна О.А. Основні показники аналізу фінансового стану акціонерних товариств. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 4(54). С. 82-88.
- 23.Кириченко О. А., Клим Ю.Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 12. С. 43-57
- 24.Класифікація організаційно-правових форм господарювання: Державний класифікатор України ДК 002:2004. URL: <http://law.leschishin.org/nor007.php> [дата звернення 20.08.2019].
- 25.Кількість юридичних осіб за організаційними формами. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpooy/ukr/ks_opfg_1217.htm [дата звернення 21.08.2019].
26. Козаченко Г. В., Погорелов Ю.С. Про деякі проблеми у сучасній економічній безпекології. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2015. № 3 (55).С. 6-18.
- 27.Колесова И. В. Теоретическая концептуализация понятия «финансовый механизм». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. Вип. 606. С. 179-185.
- 28.Ковалюк О. М. Методологічні основи фінансового механізму. *Фінанси України*. 2013. № 4. С. 51-59.
- 29.Картузов Є.П. Методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 10. С. 115-123.
- 30.Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 29. С. 127-130.
- 31.Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Київ: НІСД, 2015. 348 с.
- 32.Лазаренко М. П. Фінансова безпека підприємства та її управління. URL: http://rusnauka.com/1_KAND_2010/Economics/10_57970.doc.htm.
- 33.Малик О.В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Хмельницький, 2016. 20 с.

- 34.Македон В.В. Економічна безпека підприємства концепті процесного управління. *Нобелівський вісник*. 2017. №1. С.12-21
- 35.Медведєва І. Б. Компонентний та структурний підхід до формування складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства. *Економіка розвитку*. 2017. № 4 (44). С. 9193.
- 36.Макарова И.Л. Анализ методов определения весовых коэффициентов в интегральном показателе общественного здоровья. *Символ науки*. 2015. № 7-1. С. 87-95.
- 37.Молодецька О.М. Методологічні особливості оцінки техніко- економічної безпеки підприємств. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2010. № 7(2). - С. 313-322.
- 38.Орлик О.В. Методи управління фінансово-економічною безпекою. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1484>
- 39.Олешко Т. І. Формування системи забезпечення економічної безпеки на підприємстві. *Научний весник ДГМА*. 2017. №3. С.128-132
- 40.Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
- 41.Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: Навчальний посібник. К:Кондор, 2006. 664 с.
- 42.Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Статистика процесу забезпечення/ за ред. проф. Б. Кравченка. К.: Кондор, 2012. 302 с.
- 43.Пластун О.Л. Система фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2017. №1. С.100-107.
- 44.Підприємницьке право і підприємницька діяльність в Україні. URL: <http://mycurator.com.ua/art4u484.html> [дата звернення 12.08.2019].
- 45.Поліщук Г.О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного регулювання*. 2017. № 1(51).С.34-42
- 46.Проект розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020

року». URL: news.dtkct.ua/state/entrepreneurship/419857.

47.Пономаренко А.І. Система економічної безпеки фірми. Шлях України до економічної безпеки : матер. наук.-практ. конф. Харків, 2016. 302 с.

48.Портнова Г.О., Антоненко В.М. Фінансова безпека підприємств: сучасні погляди щодо сутності та оцінки. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 345-355.

49.Почечун О.І. Проблеми методики оцінки стану і рівня системи фінансової безпеки підприємств залізничного транспорту. *Вісник ДНЗТУ ім. акад. В. Лазаряна*. 2015. № 41. С. 212-216.

50.Пустовгар П.А. Визначення рівнів неплатоспроможності підприємств металургійної галузі України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 6/1. С. 15-21.

51.Рета М.В., Іванова А.О. Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія «Технічний прогрес та ефективність виробництва». 2016. № 21. С. 29-37.

52.Рзаєва Т.Г., Бондар Г.А. Підходи та показники оцінки фінансової безпеки підприємства за умов конкурентного середовища. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2015. № 2(2). С. 246-251.

53.Світовий банк: Україна у рейтингу «Ведення бізнесу в 2018 році» // *Всеукраїнська асоціація фахівців оцінки*. 17 січня 2018 року. URL: <http://afo.com.ua/uk/news/2-general-assessment/1130-world-bank-ukraine-in-the-ranking-doing-business-in-2017>.

54.Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) в Україні. URL:www.me.gov.ua/Documents/Download?id=153cbc70.

55.Старцев О.В. Підприємницьке право: Навч. посіб. К.: Істина, 2016. URL:<http://ebk.net.ua/Book/PP/03-1.htm> [дата звернення 23.09.2019].

56.Сорокіна О.М. Зміст дефініції «фінансова безпека». *Торгівля і ринок України*. 2009. Вип.28.Т.3. С.270-274.

57.Соломіна Г.В. Забезпечення фінансово - економічної безпеки

- підприємництва: навчальний посібник. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. 234 с.
- 58.Сусіденко О.В. Методи оцінки забезпечення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2015. № 11. С. 73-78.
- 59.Ступка Н.М. Окремі аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств. *Університетські наукові записки*. 2015. № 4. С. 348-354.
- 60.Тарханова З.Э. Основные предпосылки и пути преодоления рейдерства в Украине: аналит. зап. *Персонал*. 2007. №27 (230). С. 33-39.
- 61.Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. / за заг.ред. д.е.н., проф. А.О.Єпіфанова. Суми: ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2009. 295 с.
- 62.Филимонова И.В., Тарханов С.С. Роль международных правовых стандартов в криминализации рейдерских захватов в российском уголовном праве. *Политика, государство и право*. 2016. № 7. С.124-130
- 63.Федосеев С.С. Природа современного рейдерства. *Молодой ученый*. 2018. №13. С. 210-212
64. Фінансова безпека підприємства : навчальний посібник . Т.Б. Кузенко, Л.С. Мартюшева, О.В. Грачов, О.Ю. Литовченко. Харків : ХНЕУ, 2010. 304 с.
65. Фещенко О.П. Розрахунок показників фінансового стану господарських товариств з урахуванням нових форм фінансової звітності. *Бізнес Інформ*. 2015. № 2. С. 229-236.
- 66.Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні : метод. рек. / С. С. Чернявський, О. Є. Користін, В. А. Некрасов та ін.. - Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 164 с.
- 67.Фінансова система України в умовах економічних перетворень: Всеукраїнська науково-практична конференція (Київ,18-19 квітня 2018р.): тези доп./І.Я.Чугунов,М.В.Тарасюк,Т.В.Канєва та ін.; відп. за вип. І.Я.Чугунов.– К.:Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2018. 173с.
68. Філіппова С.В.,Волощук Л.О., Черкасова С.О. Економічна безпека підприємств реального сектору економіки в умовах вартісно-орієнтованого

правління: монографія / під заг. ред. С. В Філіппової. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. 196 с.

69. Фінансова звітність суб'єкта підприємництва ТзОВ «Одео груп Україна» за 2016–2018 роки (баланс, звіт про фінансові результати).

70. Хвилі рейдерства накрыли Україну. URL: <https://agronews.ua/content/hvyli-reyderstva-nakryly-ukrayinu>

71. Чібісова І. В., Івашина Є.М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/hibis.pdf

72. Чернега О.М. Критерії та показники фінансово-економічної безпеки підприємства. Науково-методичні аспекти забезпечення економічної безпеки : монографія. Одеса : Атлант, 2013.

73. Швець Г.С. Сучасне бізнес-середовище малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. 2017. Вип. 34. С. 31-39.

74. Шамрай М.І. Методика оцінки фінансової складової економічної безпеки аграрних підприємств. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2017. Вип. 2. С. 101-106.

75. Штефан Л.Б., Ільницька Н.П. Проблеми формування універсальної системи оцінювання фінансової безпеки банку та банківської системи. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 9. URL: <http://economyandsociety.in.ua>

76. Щорічна оцінка ділового клімату в Україні. Програма USAID «Лідерство в економічному врядуванні» (USAID ЛЕВ). 2016-2017 роки. URL: http://www.ier.com.ua/files//Projects/2015/LEV/2016-2017_ABCA_.